

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových a environmentálních studií

Bc. Lukáš Penka

**DEMOKRATICKÁ REPUBLIKA KONGO:
KONFLIKT A PEACEBUILDINGOVÉ AKTIVITY**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce: Mgr. Martin Schlossarek, Ph.D.

Olomouc 2021

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a veškeré zdroje, které byly při psaní práce použity, jsem uvedl v seznamu literatury

V Olomouci dne:

.....

Lukáš Penka

PODĚKOVÁNÍ

Tímto děkuji vedoucímu mé diplomové práce Mgr. Martinu Schlossarkovi, Ph.D., za veškerý čas, který mi věnoval při konzultacích a následné opravě celé práce.

ABSTRAKT

Tématem práce je válečný konflikt v Demokratické republice Kongo a peacebuildingové aktivity, které jsou v souvislosti s ním realizovány. Teoretická část práce se zabývá především definicí kritických pojmů, jako je konflikt nebo peacebuilding, dále potom historií a analýzou současného stavu konfliktu (s důrazem na peacebuildingové aktivity), včetně role jednotlivých aktérů v něm. Výzkumná část práce obsahuje případové studie mírových projektů EU a OSN. Konkrétně se jedná o misi Artemis v gesci EU a misi MONUC provedenou OSN. Obě mise jsou uvedeny do kontextu a jejich výsledky, které si v rámci mandátu předsevzaly obě organizace, jsou identifikovány a vyhodnoceny pomocí kritické analýzy a logické argumentace. Obě mise z velké části svůj mandát naplnily, ovšem kritické hlasy směřují zejména na roli Francie v misi Artemis (její geopolitické zájmy) nebo na příliš úzké časové a geografické vymezení. U mise MONUC se kritika zaměřila na neschopnost ukončit systematické násilí a na nevhodně sestavený model celé mise.

Klíčová slova: Demokratická republika Kongo, konflikt, konflikt v DRK, peacebuilding, EU, OSN, Artemis, MONUC

ABSTRACT

The topic of the work is the war conflict in the Democratic Republic of Congo and the peacebuilding activities that are carried out in connection with it. The theoretical part of the thesis deals mainly with the definition of critical concepts, such as conflict or peacebuilding, then the history and analysis of the current state of conflict (with emphasis on peacebuilding activities), including the role of individual actors in it. The research part of the thesis contains case studies of EU and UN peace projects. Specifically, it is the EU-led Artemis mission and the UN-led MONUC mission. Both missions are put into context and their results, which are agreed by both organizations within the mandate, are identified and evaluated through critical analysis and logical argumentation. Both missions have largely fulfilled their mandates, but critical voices are directed mainly at the role of France in the Artemis mission (its geopolitical interests) or at the too narrow timing and geographical delimitation. At MONUC, criticism focused on the inability to end systematic violence and on an improperly designed model for the entire mission.

Keywords: Democratic Republic of Congo, conflict, DRC conflict, peacebuilding, EU, UN, Artemis, MONUC

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	7
SEZNAM GRAFICKÝCH PŘÍLOH	9
ÚVOD.....	10
CÍLE PRÁCE A METODA VYPRACOVÁNÍ.....	11
TEORETICKÁ ČÁST	13
1. Úvod do tématu a vymezení kritických pojmů.....	13
1.1 Demokratická republika Kongo – historie a geografické vymezení.....	13
1.1.1 Základní údaje	13
1.1.2 Historie.....	13
1.1.3 Obyvatelstvo.....	14
1.2 Konflikt – definice pojmu.....	16
1.3 Co je peacebuilding	20
2. Konflikty na území DRK a historická souvislost	24
2.1 Moderní historie konfliktu – dvě občanské války na přelomu tisíciletí ..	26
2.1.1 Příčiny konfliktů v DRK	27
2.1.2 První konžská válka	30
2.1.3 Druhá konžská válka.....	31
2.2 Období tranzice a poválečná situace	33
2.2.1 Problematika sexuálního násilí.....	35
3. Peacebuilding v prostředí DRK.....	37
PRAKTICKÁ ČÁST	43
4. Případová studie – mise EU Artemis	43
4.1 Pozadí mise Artemis.....	43
4.2 Popis mise	46
4.3 Zhodnocení mise	50
5. Případová studie – mise OSN MONUC.....	54
5.1 Pozadí mise MONUC.....	55
5.2 Průběh mise.....	60
5.3 Zhodnocení mise	64
Závěr.....	70
Zdroje.....	73

SEZNAM ZKRATEK

ADFL – Alliance of Democratic Forces for the Liberation of Congo

AKUF – The Working Group for Research on the Causes of War

APC – Armée Populaire Congolaise

AU – Africká unie

CIAT – International Committee in Support of the Transition

CNDP – Congrès National pour la Défense du Peuple

CSDP – The Common Security and Defence Policy

DRC-FARDS – Armes de la République du Congo

DRK – Demokratick  republika Kongo

EU – Evropsk  unie

HDP – Hrub  domácí produkt

HIK – Heidelberg Institute for International Conflict Research

IMF – International Monetary Fund

KOSIMO – Conflict Simulation Model

MLC – Movement for the Liberation of Congo

NATO – Severoatlantick  aliance

OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development

OECD-DAC – OECD Development Assistance Committee

OSN – Organizace spojen ch n rod 

PNC – Police Nationale Congolaise

RCD – Rally for Congolese Democracy

RCD-Goma – Congolese Rally for Democracy

RCD-ML – The Bunia-based Rassemblement congolais pour la democratie-
Mouvement de liberation

SSR – Security Sector Reform

UCDP – Uppsala Conflict Data Program

UNDP – United Nations Development Programme

WB – World Bank

SEZNAM GRAFICKÝCH PŘÍLOH

Seznam obrázků

Obrázek 1: Definice konfliktu	19
-------------------------------------	----

ÚVOD

Konflikt v Demokratické republice Kongo (dále DRK) je bezpochyby jedním z největších a nejdéle trvajících v moderní historii afrického kontinentu. Druhá největší africká země je již po staletí obětí vlastního přírodního bohatství, enormní etnické heterogenity a zájmů okolních států. Na konflikt je tak třeba nahlížet z několika úhlů pohledu, protože je velmi náročné pochopit jeho komplexnost.

Neutěšený stav tohoto středoafrického státu je jasně patrný i z pohledu na různé indexy, zprávy a hodnocení. Z indexu Fragile State Index organizace The Fund for Peace vychází DRK jako 5. nejhorší země (za DRK se nachází už jen Jemen, Somálsko, Jižní Súdán a Sýrie) (The Fund for Peace, 2021). Dále například zpráva Rozvojového programu OSN (UNDP) v rámci indexu HDI (Human Development Index) řadí zemi na 175. příčku z celkově 189 sledovaných. Dalším z řady problémů je například gramotnost obyvatelstva – jen 77 % obyvatel starších 15 let je gramotných. Téměř 80 % obyvatel žije pod hranicí 1,9 dolaru na den (World Bank Data, 2021). Válka měla a pravděpodobně ještě nějaký čas bude mít naprosto devastující účinek na celou zemi a její občany.

Právě v takové situaci je velmi žádoucí přítomnost mezinárodního společenství a navazující peacebuildingové aktivity. Ovšem v tak obtížných podmínkách, které panují v DRK, jsou tyto aktivity velmi náročné. Pracovníci neziskových nebo mezivládních organizací zde na denním pořádku čelí mnohým nebezpečím, a to především na východě země, který je z pohledu bezpečnosti nejméně stabilní. I přes velké množství překážek je ale nutné asistovat v oblasti obnovy státu. Především se jedná o pomoc při tranzitních procesech směrem k demokratické formě vládnutí, obnově infrastruktury a zajištění bezpečnosti obyvatel ať už přímo, nebo nepřímo formou výcviku místních bezpečnostních složek.

Ve snaze zlepšit podmínky v DRK již mezinárodní společenství do této země nasměrovalo nemalé množství prostředků a úsilí. Za všechny můžeme bezpochyby jmenovat mise MONUC (OSN) a ARTEMIS (EU). V případě MONUCu se dokonce ve své době jednalo o historicky nejrobustnější misi OSN, a to jak z pohledu financí, tak i personálního obsazení (Koko, 2011).

CÍLE PRÁCE A METODA VYPRACOVÁNÍ

Ve své diplomové práci se zabývám konfliktem v Demokratické republice Kongo, konkrétně jeho historií, pozadím a konsekvencemi pro obyvatelstvo. Práce se zaobírá specifiky pro peacebuildingové aktivity na území DRK a konkrétními mírovými operacemi, které proběhly na území tohoto státu.

Co se týče metody zpracování, tato práce je pojata čistě kompilačně rešeršní metodou. Zdroje jsou čerpány z vědeckých publikací, které jsou dostupné v online prostředí, ale vyskytují se také editované knižní zdroje nebo statistické údaje dohledatelné například v databázi World Bank. V rámci publikací čerpám z co nejširšího názorového spektra a tyto názory konfrontuji pomocí kritické analýzy.

V textu se nicméně opírám hlavně o odborné články a publikace psané v anglickém jazyce. Na toto téma se totiž v českém jazyce spolehlivá literatura příliš nevyskytuje. Na databázích jako je například Google Scholar se sice dá najít několik článků pojednávajících o této problematice, ale pro účely práce byly zahraniční odborné publikace z mého pohledu relevantnější.

První cíl:

Prvním cílem práce je definice klíčových pojmů a deskripce celého kontextu konfliktního prostředí DRK.

- Součástí tohoto cíle je popis základních specifík pro Demokratickou republiku Kongo a definice pojmů jako je *konflikt* nebo *peacebuilding*.

Druhý cíl:

Druhým cílem práce je popsat a vyhodnotit dvě mírové operace (Artemis a MONUC) ve vztahu k plnění cílů v rámci mandátů, které jim byly stanoveny.

- Abych dosáhl větší relevance, rozhodl jsem se v rámci druhého cíle práce vypracovat dvě případové studie. Jedná se o mírové operace dvou mezinárodních organizací – mise Artemis (EU) a mise MONUC (OSN). V rámci kapitol, které se zmíněným misím věnují, budou popsány jejich reálie a historie, cíle mandátu a následuje kritické vyhodnocení těchto cílů.

Metodika:

Celý text bude členěn do pěti hlavních kapitol. První z nich se zabývá samotnou definicí tří základních pilířů celé práce – Demokratická republika Kongo jako celek, konflikt a peacebuilding. Nejprve bude stručně popsána elementární charakteristika DRK, tedy základní statistické údaje, historie a složení obyvatelstva. V této kapitole se dále věnuji charakteristice a přehledu několika relevantních definic konfliktu. Poslední součástí kapitoly je charakteristika peacebuildingu jako takového, a to znovu za použití odborně uznávaných definic.

Druhá kapitola se bude obsahově týkat výhradně samotného konfliktu v DRK. Ústředním bodem budou dva velké konflikty z 90. let 20. století a z přelomu nového tisíciletí, tzv. první a druhá konžská válka. Jedná se o dvě události stěžejního významu pro celou práci. V této kapitole budou popsány také okolnosti, které formovaly období poválečné tranzice.

Ve třetí kapitole se budu zabývat skutečnostmi, které ovlivňují peacebuildingové aktivity v prostředí DRK. Konkrétně porovnam úspěchy a selhání, popřípadě popíšu, jakým překážkám musí čelit při svých aktivitách mezinárodní společnosti. Je také nutné podotknout, že kapitola se nebude zabývat jen domácími problémy státu, ale také pochybeními právě ze strany mezinárodního společenství.

V předposlední části hlavního textu práce popíšu jednu ze dvou případových studií, na které jsem se rozhodl zaměřit, a to mise Artemis pod taktovkou EU. Nejprve se zaměřím na pozadí celé mise – tedy časový horizont, cílová lokalita a škála prováděných činností v rámci mandátu. Následně z různých odborných publikací porovnam úspěchy a neúspěchy celé mise vzhledem ke stanoveným cílům mandátu.

A konečně poslední kapitola práce se bude věnovat druhé případové studii – misi OSN MONUC. Z hlediska relevance hodnocení úspěchů a neúspěchů peacebuildingových aktivit se jedná asi o nejdůležitější operaci v moderních dějinách státu DRK. Celá kapitola bude v každém případě členěna obdobným způsobem, jako kapitola o misi Artemis.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Úvod do tématu a vymezení kritických pojmů

K pochopení dynamiky násilí na území Demokratické republiky Kongo je nutné nejdříve objasnit základní pojmy, které se této problematice týkají. V prvních kapitolách této práce se tedy nejdříve zaměřím na vymezení a deskripci stěžejních pojmů – historické a geografické skutečnosti státu Demokratická republika Kongo, definice konfliktu a formulace pojmu peacebuilding či peacekeeping.

1.1 Demokratická republika Kongo – historie a geografické vymezení

1.1.1 Základní údaje

Demokratická republika Kongo (v angličtině Democratic Republic of the Congo, ve francouzštině *République démocratique du Congo*) je stát ve střední Africe. S velikostí 2,345 milionů kilometrů čtverečních se jedná o největší stát oblasti subsaharské Afriky (celosvětově jedenáctý největší stát). S populací lehce přesahující 100 milionů obyvatel (105 milionů), se jedná o největší frankofonní stát na světě, třetí nejlidnatější v Africe a čtrnáctý celosvětově (Britannica, 2021). Tato středoafriická země je z velké většiny vnitrostátním územím, avšak disponuje malým úsekem pobřeží (40 kilometrů délky) při Atlantském oceánu. Hlavní město Kinshasa leží na řece Kongo 350 kilometrů od jejího ústí do Atlantiku. Na severu DRK sousedí se Středoafriickou republikou a Jižním Súdánem, na východě s Ugandou, Rwandou, Burundi a Tanzánií, na jihovýchodě se Zambií, na jihozápadě s Angolou a konečně na západě s Kongem a exklávou Angoly Kabinda. Země je také známá pro své neobyčejně rozsáhlé přírodní bohatství. Disponuje nejen velkými nalezišti diamantů, kobaltu nebo mědi, ale také se jedná o jeden z největších lesních rezervoárů v celé Africe (Britannica, 2021).

1.1.2 Historie

Od roku 1870 bylo Kongo oficiálně v područí Belgie. Svou osobní kolonii si zde začal vytvářet král Leopold II. a pojmenoval ji svobodný stát Kongo (Congo Free State). Formálně Leopold II. získal práva po Berlínské konferenci v roce 1885 a území DRK se tak stalo jeho soukromým vlastnictvím. Jeho režim okamžitě realizuje velké infrastrukturní projekty (silnice, železnice). Takové projekty mají

usnadnit extrakci bohatství do rukou Leopolda II. a jeho společníků. Jeho vláda má ale bohužel na místní populaci devastující efekt. Podle některých odhadů se populace v souvislosti s otrokářstvím, nevyhovujícími pracovními podmínkami a nemocemi v některých oblastech (hlavně spodní tok Konga) snížila téměř na polovinu (Fage, 1982). Kongo získává nezávislost na Belgii v roce 1960. Mezi léty 1971-1997 byla DRK oficiálně známá jako republika Zair. S tímto názvem přišel bývalý prezident země Mobutu Sese Seko, podle něhož republika Zair prostě a jednoduše zněla více africky a pomáhala s lepší identifikací. Zair v lokálních jazycích znamená „velká řeka“ a stejně jako současný název tak odkazuje na veletok protékající tímto státem (HRW, 2009). Mobutova vláda slábla od počátku 90. let, kdy se převážně na východě DRK začaly přelévat násilnosti od východních sousedů (nejdůležitějším mementem můžeme označit rwandskou genocidu z roku 1994). Mobutu držel otěže až do roku 1997, kdy jej 17. května tohoto roku vystřídal v prezidentském křesle jeho rival Laurent-Désiré Kabila, což byl tehdejší tutsijský lídr z provincie Jižní Kivu. Kabila byl ovšem zavražděn jedním z členů jeho osobní stráže 16. ledna 2001. Na jeho místo za 8 dní po této události nastoupil jeho syn Joseph (Eriksen, 2009). V současné době se na prezidentském postu nachází Félix Tshisekedi, jehož prezidentský mandát je v působnosti od ledna roku 2019 (BBC News, 2019).

1.1.3 Obyvatelstvo

Na území Demokratické republiky Kongo najdeme více než 200 etnik, které hovoří 212 jazyky. Většinu populace tvoří lidé původem z kmene Bantu, kteří na území DRK migrovali mezi 10. a 14. stoletím. V té době zde také existovalo několik království, namátkou můžeme jmenovat třeba Teke, Luba, Pende nebo Yaka, přičemž mnoho etnických skupin je potom pojmenováno podle těchto království. Nejpočetnější etno-lingvistickou skupinou jsou Bantuové, pod které spadá řada dalších etnik. Kmeny Bantu jsou v dnešní době rozšířeny nejen v DRK, ale také v jižní a jihovýchodní části Afriky (Pinduka, 2020). Kromě kmenů spadajících pod Bantu, je v DRK nejrozšířenější například etnikum Luba (18 % celkové populace) nebo Kongo (16 %). Žijí zde ale také jiné africké národy, jako například súdánská etnika usazená na severu nebo rwandská menšina na východě země (Cordell, 2020).

DRK je tedy zemí, která je národnostně a etnicky značně heterogenní. Na etnických problémech nese velký podíl viny také koloniální vláda. Hranice státu

byly stejně jako ve většině ostatních afrických zemí vytyčeny jen na papíře, a to bez předešlé úvahy nad etnickou problematikou. Některá etnika byla násilně roztržena do více států, jiná oproti tomu byla nucena žít pohromadě. Moderní historie DRK je tak protkaná velkým množstvím etnických konfliktů. Jako příklady můžeme uvést třeba povstání Mulele v provincii Kwilu v roce 1964, dvě války v provincii Shaba (dnes známé jako Katanga) v letech 1977 a 1978 nebo pokus o odtržení některých provincií jako jsou právě Katanga (1960-1963) a Kasai (srpen 1960). Na těchto příkladech je jasně vidět fakt, jak různé skupiny v DRK nejsou ochotny být součástí multietnického státu vytvořeného evropskými imperialisty. Je nepopíratelné, že evropské koloniální velmoci po roce 1885 (berlínská konference) zavedením formálních hranic výrazně napomohly rozšíření etnické nenávisti, a to nejen na území dnešní DRK (Pinduka, 2020).

Neméně diversifikovaná je tak celá země i jazykově. Stejně jako u etnik, i jazyky a nářečí můžeme počítat na stovky. Komunikaci mezi lidmi tedy usnadňují čtyři národní jazyky: svahilština, tshiluba, lingalština a kongo. Úředním jazykem v DRK je ale francouzština. Ta se používá ve školách, administrativě, státní správě i při obchodních jednáních. Zmíněnou čtveřici národních jazyků zaslechneme nejčastěji v lokálních obchodech nebo rádiu. Zajímavá je ale role lingalštiny, kterou do praxe uvedl hlavně Mobutu. Za jeho režimu tímto jazykem hovořila armáda a dodnes je široce používán v hlavním městě Kinshasa a v okolí dolního toku Konga (Cordell, 2020, Pinduka, 2020).

Majoritně vyznávaným náboženstvím v DRK je křesťanství. Podle Britannica (2021) se odhaduje počet vyznavatelů této víry až na 93 %. V Kongu ale samozřejmě stále můžeme narazit na původní náboženství, například kimbanguismus, která vyznává asi 2,8 % obyvatel. Muslimové v této zemi potom představují asi 1,2 % populace. Nutno ovšem dodat, že odhady různých agentur se napříč časem liší. Nicméně katolická církev má v zemi značnou moc a vliv. Podle mnohých ji dokonce můžeme označit za jedinou skutečně fungující národní instituci. Katolická církev má velký podíl na vzdělávání obyvatelstva. Církevní školy se podílí na vzdělání 60 % žáků základních škol a 40 % studentů na středních školách. Dále také vlastní a spravuje rozsáhlou síť nemocničních zařízení nebo mnoho diecézních ekonomických podniků (například farmy, ranče nebo řemeslné obchody). Původní náboženství (zejména tedy kimbanguismus) byla vnímána belgickou koloniální

správou jako nebezpečná, proto bylo jejich vyznávání postaveno mimo zákon. Islám jako takový se na území DRK dostal na začátku 18. století, kdy sem byl zavlečen arabskými obchodníky z východní Afriky (Leinweber, 2012).

1.2 Konflikt – definice pojmu

Tím, jak velké světové mocnosti stále více upevňují svou moc a roste strategický význam mnoha míst po celém globalizovaném světě, je stále těžší pevně ukotvit definici války a konfliktu. Válkou dnes nazýváme například i obchodní konflikt mezi USA a Čínou. V takové situaci se v současnosti můžeme přiklonit spíše k termínu politické války, kdy se mocnosti uchylují k různým mechanismům a přístupům, jako je politický vliv, využívání kyberprostoru, využití nástrojů jako jsou sankce nebo blokády k ekonomickému nátlaku. Pojem válka je ale samozřejmě daleko širší a zahrnuje více konceptů. Ukotvit správnou definici války a konfliktu není ale nutností jen pro akademické a teoretické účely. Správným porozuměním problematiky je daleko snadnější a legitimnější činit důležitá rozhodnutí na úrovni národních vlád nebo mezinárodních organizací, protože se mohou opřít o důvěryhodný zdroj informací a teoretických základů (Australian Army Research Centre, 2020).

Na složitosti tématu a nedostatečném konsenzu napříč odbornou veřejností se shoduje také Melander (2015). Ve své publikaci nabízí definici od UCDP (Uppsala Conflict Data Program), která je podle všeho jednou z nejvíce citovaných definic ozbrojeného konfliktu: *„Ozbrojený konflikt je rozbroj, který se týká vlády a/nebo území, kde použijí ozbrojenou sílu alespoň dvě strany, z nichž přinejmenším jedna je reprezentována státními složkami a má za následek alespoň 25 násilných událostí spojených s oběťmi za jeden rok“*.

Na webu Australian Army Research Centre (2020) se můžeme dočíst, že je nezbytné od sebe odlišit pojmy válka a konflikt. Válku popisuje jako výhradně násilný akt dvou a více politicky motivovaných stran (zde klade důraz na to, že násilí není předmětem války, pokud není politicky motivováno). Nabízí tedy ze svého pohledu unifikovanou definici, která zní: *„Válka. Proces, kdy jistá skupina (nehledě na to, jestli se jedná o kmen, komunitu nebo národní stát) využívá násilí jako primárního donucovacího prostředku“*.

Dále se tedy dostáváme k samotnému rozlišení války a konfliktu. Válka je konflikt, přesto ne každý konflikt můžeme označit jako válku. Spektrum konfliktu sahá od situací jako jsou lokální násilnosti, až po totální válku suverénních států. I jakýkoliv konflikt totiž může být politicky motivován nebo se může jednat o střet lidské vůle a názorů. Ve válce a konfliktu můžeme využít řadu vynucovacích prostředků vzhledem ke svému soupeři (organizované ozbrojené násilí, akce hospodářského a diplomatického charakteru, špionáž, terorismus nebo kyberprostor). Tedy to, co odlišuje válku od konfliktu, je nadřazenost násilí. Konfliktu se rozumí kontinuální skupinová politika, kde násilí je jen jednou z metod, která buď doplňuje další primární donucovací prostředky nebo se v průběhu konfliktu střídá s jinými prvky nenásilného charakteru (Australian Army Research Centre, 2020).

Poměrně rozsáhlý pohled na problematiku definice konfliktu a války přináší Heidelberg Institute for International Conflict Research. Institut pravidelně vydává aktualizované zprávy, na jejichž základě se snaží poskytnout obsáhlé soubory kvantitativních dat pro současné i budoucí potřeby v oblasti výzkumu konfliktů. Jedním dechem ale zároveň dodává, že srovnávací metaanalýzy ukázaly, že stávající výzkumy a soubory dat týkající se metodologie a definice konfliktů, se na různých úrovních poměrně liší. Vedle faktorů jako je rozsah nebo spolehlivost dat, totiž existují značné rozdíly i v metodice vyhodnocování sbíraných dat. Každá databáze nebo definice týkající se studia konfliktů může tedy mít jiné výstupy (HIIK, 2021).

Nicméně, jak již bylo řečeno, na svých stránkách Heidelberg Institute poskytuje několik relevantních informací týkajících se konfliktů. Definice konfliktu se podle HIIK (2021) vyvíjí také v čase. V oblasti kvantitativního výzkumu konfliktů lze v zásadě nalézt tři různé přístupy ke konceptualizaci a operacionalizaci definice konfliktu nebo války:

- 1) Podle oficiálního vyhlášení války – takový přístup byl aplikován hlavně v raných dobách pokusů kvantitativně vyhodnotit mezistátní konflikty. Tento přístup je v dnešní době již považován za zastaralý nejen čistě z pohledu akademického pokroku, ale i proto, že války už v současnosti nejsou vyhlášovány oficiální cestou (částečně díky normám, které jsou zakotveny v mezinárodním právu).
- 2) Podle počtu obětí – tuto metodu používají hlavně dvě nejvýznamnější databáze konfliktů: Correlates of War Project (COW) a Uppsala Conflict Data

Program (UCDP). Oba tyto projekty považují za nejvýznamnější kritérium pro existenci války hranici 1000 obětí v souvislosti s konfliktem a účast alespoň jednoho suverénního státu. UCDP navíc vytvořila další kategorii, tzv. Minor Armed Conflicts, z důvodu dokumentace menších násilných konfliktů. V tomto případě hranici tvoří 25 obětí za rok.

- 3) Podle způsobu průběhu konfliktu – tento přístup byl přijat dvěma německými projekty, a to The Working Group for Research on the Causes of War (AKUF) v Hamburku, a právě Conflict Simulation Model (KOSIMO) v Heidelbergu. Oba tyto projekty byly založené nezávisle na sobě na konci 80. let.

Výše zmíněná třetí metoda sloužila účelům programu do roku 2010 (někdy se přidávaly i další proměnné jako revidovaný počet obětí nebo uprchlíků). Změna v heidelberské metodě nastala po metodické revizi v roce 2011. Dosud se data hodnotila jen na státní úrovni a časové vymezení bylo jeden rok. Od roku 2011 se metodika změnila a vyhodnocení probíhá i na regionální úrovni v rámci měsíců. Analýza je také založena na pozorování jednání aktérů konfliktu a komunikace mezi nimi. Prostřednictvím takového zdokonalení – tedy standardizace sběru dat a jejich řádná dokumentace, dosahují data HIIK daleko vyššího stupně přesnosti, spolehlivosti a srozumitelnosti pro potřebu získání informací ohledně politických konfliktů (HIIK, 2021).

Velmi důležitou součástí charakteristiky konfliktu je jeho intenzita. Na základě správné analýzy intenzity konfliktu jsme schopni rozlišit několik jeho úrovní. Primární časovou jednotkou je kalendářní měsíc a primární geografickou jednotkou je region. Metodika HIIK rozlišuje pět úrovní intenzity: spor, nenásilná krize, násilná krize, omezená válka a válka (HIIK, 2021).

Obrázek 1: Definice konfliktu

intensity Level	terminology	level of violence	intensity class
1	dispute	non-violent conflicts	low intensity
2	non-violent crisis		
3	violent crisis	violent conflicts	medium intensity
4	limited war		high intensity
5	war		

Zdroj: HIIK, 2021

Na výše přidaném obrázku (obrázek č.1: Definice konfliktu) můžeme vidět, že HIIK nerozlišuje jen dříve uvedených pět základních úrovní konfliktu, ale také úroveň násilí a intenzitu.

Dále například Olanrewaju (2013) definici konfliktu podává ve více filozofické rovině. Konflikt v zásadě primárně popisuje jako přírodní zákon. Nevyhýbá se ale konkrétní konceptualizaci konfliktu. Ta vychází ze dvou základních přístupů:

- 1) Objektivistický přístup – ten naznačuje, že konflikt vychází z politické a sociální struktury společnosti. Popisuje situaci, kdy jsou skutky a přesvědčení jedné nebo více skupin nepřijatelné pro jednu nebo více skupin. V takovém okamžiku se druhá strana začne bránit. Jedná se o nesoulad mezi společenskými hodnotami a sociální strukturou.
- 2) Subjektivistický přístup – tento přístup definuje konflikt jako situaci, kdy jedna nebo více skupin touží po určitých cílech, které vnímají jako dosažitelné. Takového cíle může dosáhnout jen omezený počet zainteresovaných skupin, ale ne všechny zároveň. Každá strana mobilizuje energii k dosažení cíle, přičemž ostatní strany vnímá jako konkurenty a překážky.

1.3 Co je peacebuilding

Pokud vezmeme v potaz zkušenosti z 90. let ze zemí jako je Bosna, Haiti, Kosovo nebo Libérie, tak takřka ve všech těchto případech analytici původně poválečný proces hodnotili jako úspěšný. Ozbrojený konflikt skončil, nově zvolené vlády se ujaly svého mandátu a mezinárodní tlak a pozornost se minimálně ještě po nějakou dobu na tyto státy upíral. Avšak v každém z těchto případů byla udržitelnost míru po určité době sporná. V Libérii, Haiti nebo Východním Timoru se politicky motivované násilí postupně vrátilo zpátky na scénu tak, aby svrhlo nově uspořádaný politický režim. V Bosně nebo Kosovu byla nadále nutná přítomnost mezinárodních jednotek z důvodu obav opětovného vypuknutí ozbrojeného konfliktu. Je tedy otázkou, zda byl mírový proces vůbec úspěšný. Proto je nutné, abychom pojem nejdříve definovali (Call, 2008).

Podle Call (2008) se pojem peacebuilding těší vcelku široké variaci definicí, což ale bohužel přispívá k nepřehlednosti celé problematiky. Může odkazovat na snahy na lokální úrovni (například etnické spory). Může odkazovat na úsilí o přeorientování národní ekonomiky. V této práci je ale důležitá dimenze v oblasti snahy udržení míru po ozbrojeném konfliktu.

Pojem peacebuilding se stal jednou z hlavních manter v oblasti řešení konfliktů a post-konfliktní fáze. Často se s tímto pojmem ale bohužel zachází nekriticky a disciplinární a institucionální kořeny jsou zanedbávány. Väyrynen (2010) hledá zmínky o původu a významu tohoto pojmu ve Skandinávii, kde má strukturální teorie násilí a budování míru dlouholetou tradici. Institucionální ukotvení ale zmiňuje hlavně v souvislosti s definicí generálního tajemníka OSN Boutrose Boutros-Ghalího (viz. v dalším odstavci). Dále tvrdí, že procesy peacebuildingu by se měly zaměřit hlavně na potlačení a prevenci strukturálního násilí (útlak nebo naopak nadvláda určitých skupin). Zásadní rozdíl peacebuildingu a klasické strategie řešení konfliktů je v důrazu kladeném na elementární příčiny konfliktu a jejich řešení. Přerod válečného konfliktu v post-konfliktní budování míru vidí jako kontinuální proces, kde nové instituce a struktury nahrazují ty staré a nefunkční. Dalším významným krokem v peacebuildingové agendě je zapojení liberalizačních procesů. V této fázi je důležitá role nejen OSN, ale také Světové Banky (WB) nebo Mezinárodního měnového fondu (IMF). Tyto mezinárodní fiskální instituce mohutněji podporují

ekonomický růst a ideu tržní demokracie ve válkou zdevastovaných státech. Obě organizace se zaměřily na prosazování neoliberálních teorií, jako je snižování daní a vládních výdajů, eliminace nebo alespoň redukce cel a dalších překážek volného obchodu.

V roce 1994 generální tajemník OSN Boutros Boutros-Ghali zveřejnil koncept, který pojem peacebuilding definuje jako akci/čin, kdy identifikujeme a následně podporujeme kritické struktury, které mají za úkol posilovat a udržovat mír tak, aby znovu nevznikl ozbrojený konflikt. Od té doby se akademici, odborníci nebo politici snaží o revizi definice tohoto pojmu, ale také o všeobecné uchopení procesu peacebuildingu (Barnett,2007).

Denney (2015) nabízí ve svém článku širší definici peacebuildingu od OSN: *jedná se o sadu opatření zaměřených na zamezení (nebo znovu vypuknutí) ozbrojeného konfliktu, kdy je nutno posilovat národní kapacity pro řešení konfliktů na všech úrovních a položit základy pro udržitelný mír a rozvoj. Proces peacebuildingu ale musí být komplexní, tedy v souladu s konkrétními potřebami dané země a měl by mít pečlivě stanovené priority, podle kterých se po dobu celého procesu bude řídit.* Je ale nutno si uvědomit, že národní kapacity jsou v tomto případě spíše chápány jako role vlády, občanské společnosti a soukromých subjektů, zatímco v praxi je peacebuilding do značné míry spíše v řízení donorů (například nevládní neziskové organizace).

Von Billerbeck (2019) ve své analýze, ve které zkoumá politické trajektorie post-konfliktních režimů (a zaměřuje se mimo jiné také na DRK) poukazuje na to, že dané státy se většinou stejně vrací k autoritářské formě vládnutí a demokratická cesta bývá spíše výjimkou. Zabývá se také evaluací peacebuildingových procesů, kde vidí jako jednu z hlavních překážek právě přílišný důraz na demokratické hodnoty. Pokládá si tedy otázku, je-li správné hodnotit úspěchy peacebuildingových projektů jen optikou demokratických principů. Dále zmiňuje to, že jen málokteré akademické studie, které se zabývají post-konfliktní a peacebuildingovou tematikou, berou v potaz nedávnou literaturu na téma politiky autoritářských režimů. Takový kontext by nepochybně mohl pomoci minimálně s pochopením místních specifických podmínek.

Pokud se totiž na úspěchy peacebuildingových aktivit podíváme optikou úspěchu budování míru kontra jak ve skutečnosti situace vypadá, tak zjistíme, že téměř 50 % všech zemí, ve kterých peacebuilding probíhal, se do pěti let propadlo zpět do válečného chaosu. Navíc v 72 % případů peacebuildingové aktivity nevedly ke změně z autoritářského režimu k demokratičtějšímu řízení dané země (Barnett, 2007).

Další překážkou při snaze definovat peacebuilding je také častá záměna či dokonce překrývání aktivit s peacekeepingem. Správná definice a rozlišení praktikovaných činností peacebuildingu potažmo peacekeepingu je důležitým krokem. Imboden (2012) definuje peacekeeping jako proces, kdy cílem je poskytnout okamžitou bezpečnostní a politickou podporu zemím, kde se dá očekávat brzký přechod z konfliktní fáze do období míru. Takové mise mohou mít charakter velké vojenské operace, ale i operace pozorovací povahy. Cílem těchto misí může být posílení kapacit policejních složek nebo pomoc s ustanovením základních principů právního státu. Naproti tomu peacebuilding je ve svém průběhu složitější a dlouhodobější. Je to proces zaměřený na vytvoření a udržení nezbytných podmínek pro udržitelný mír, a to za pomoci komplexního řešení. Otázky peacebuildingu řeší jádro problémů, které ovlivňují fungování společnosti a státu. Mezi činnosti peacebuildingové agendy patří například podpora spravedlivého a demokratického volebního procesu, budování demokratických institucí, asistence při tvorbě nové ústavy a další. V delším časovém horizontu jsou tyto aktivity převedeny obvykle na různé agendy OSN, národní vlády, mezivládní organizace nebo nevládní organizace.

Dá se tedy říct, že peacebuilding je v zásadě navazujícím procesem po úspěšné fázi peacekeepingu. S takovou definicí souhlasí i Reychler (2020), který peacekeepingu přisuzuje roli preventivní – zabránění znovuvypuknutí konfliktu a snaha o nastolení míru. Poté přichází řada na úkoly spjaté s peacebuildingem – tedy správná identifikace a následná podpora těch struktur, které mají za cíl posilovat a stabilizovat mírový stav.

Kritickým bodem definice peacekeepingu potažmo peacebuildingu by měla být samotná definice těchto pojmů v podání OSN. Hatto (2013) poukazuje na to, že jasná definice mírových aktivit ze strany OSN dlouho chyběla. Změna přišla až v roce 1992, kdy OSN v rámci Agendy pro mír tyto pojmy definovala přesněji. Samotná

OSN v dnešní době prohlašuje, že hranice mezi prevencí konfliktu, peacekeepingem nebo peacebuildingem se stále více stírají. Operace mírového charakteru jsou totiž jen zřídka omezeny na jeden typ činnosti. Peacekeepingové operace OSN jsou z principu zaměřené na podporu příměří a dodržování mírových dohod, avšak v současnosti je stále více kladen důraz na rozšíření jejich aktivit – tedy i na ty, které už patří k procesu peacebuildingu. Takové multidimenzionální operace usnadňují politický proces, zúčastní se ochrany civilního obyvatelstva, pomáhají s odzbrojovacím procesem, demobilizací a reintegrací bývalých členů ozbrojených hnutí, stejně tak jako podporují organizaci voleb, chrání a prosazují lidská práva a pomáhají při obnově právního státu (United Nations Peacekeeping, 2021).

OSN se při svých mírových misích drží tří hlavních principů:

- 1) Souhlas zúčastněných stran – mírové operace OSN jsou spuštěny jen za předpokladu, že souhlasí hlavní zúčastněné strany konfliktu. Přijetí role OSN v konfliktu ze strany těchto aktérů poskytuje OSN nezbytnou svobodu jednání, a to jak politického či fyzického charakteru. Pokud k souhlasu nedojde, existuje značné riziko, že OSN se stane součástí konfliktu namísto toho, aby byla součástí řešení. Avšak skutečnost, že hlavní aktéři konfliktu svůj souhlas poskytli, nemusí nutně znamenat, že takové stanovisko panuje i na lokální úrovni (zejména pokud jsou strany vnitřně názorově rozštěpené nebo mají slabého lídra). Další přítěžující okolností může být nestabilní prostředí a přítomnost různorodých ozbrojených skupin, které nejsou pod kontrolou žádného z hlavních aktérů.
- 2) Nestrannost – je zásadní myšlenkou pro poskytnutí a zachování souhlasu účastněných stran. Nestrannost by ovšem neměla být zaměňována s neutralitou nebo nečinností. Mírové síly OSN by měly být nestranné při jednání s aktéry, ale neměly by být nečinné při výkonu svého mandátu. Mezinárodní společenství by totiž nemělo přehlížet takové skutky, které jsou v rozporu s mezinárodním právem. OSN se také musí jednoznačně vyhýbat činnostem, které by mohly ohrozit obraz její nestrannosti (tedy uplatňovat své zásady i za situace, kdy existuje riziko odplaty nebo nesprávné interpretace). Pokud se těchto zásad OSN v rámci operace nebude řídit, může dojít k odebrání souhlasu a ztrátě legitimacy.

3) Princip nepoužití síly s výjimkou sebeobrany a obrany působnosti mandátu – mírové mise OSN nejsou silovým nástrojem. Sílu však na taktické úrovni využít mohou, a to se souhlasem Rady bezpečnosti OSN. Ve specifických případech již v minulosti došlo k udělení speciálního mandátu ze strany Rady bezpečnosti, který opravňoval v rámci operace užití všech nezbytných prostředků za účelem ochrany civilistů, pomoci vnitrostátním orgánům při udržování veřejného pořádku či k potlačení násilných pokusů, které narušovaly politický proces. Použití síly by každopádně vždy mělo být až poslední instancí. Pokud už k takové situaci musí dojít, měla by být síla vždy použita vhodným způsobem a jen v minimální míře, která je nutná k dosažení požadovaného cíle. Použití síly má totiž vždy politické konsekvence a často může vést k nepředvídatelným okolnostem. Před rozhodnutím použít vojenskou sílu je tento krok vždy posuzován na základě kombinace několika faktorů – aktuální kapacity operace, veřejné mínění, bezpečnost a ochrana vlastního personálu nebo humanitární dopad. Nejdůležitějším faktorem ovšem zůstává souhlas zúčastněných stran (United Nations Peacekeeping, 2021).

2. Konflikty na území DRK a historická souvislost

Konžská demokratická republika je bohužel již po několik desetiletí místem, které je velmi náchylné k vypuknutí ozbrojeného konfliktu. Charakter dnešních konfliktů vychází z neurovnaných sporů v minulosti, které sahají až k despotické vládě Leopolda II. (1885-1908), potažmo k dobám pod belgickou nadvládou v letech 1908-1960. Dodnes se dá bohužel úspěšně pochybovat o existenci něčeho, jako je funkční stát se všemi svými platnými aspekty. Larmer (2013) toto tvrzení opírá o Weberovu definici funkčního moderního státu, dle které by měl mít stát jasně vymezenou centrální vládu, která disponuje mocí vládnout nad celým územím a má monopol na legitimní užití síly. Důležitým rysem koloniálního dědictví je také vztah mezi vládci (většinou považováni za kruté a násilné) a poddanými (kteří jsou rozhořčeni chováním vládců). Tento otisk koloniální vlády zanechaly ve většině států Afriky a zejména v DRK má velmi hluboko usazené kořeny. Nezávislost státu nevedla k vytvoření funkčního politického systému, který by byl zodpovědný vůči svým občanům.

Pravděpodobně nejlepší období v rámci moderní historie (alespoň z pohledu bezpečnosti a ekonomické výkonnosti) zažilo Kongo za vlády Mobutu Sese Seka v letech 1965-1975, ačkoliv autorita státního aparátu v čele s Mobutem závisela do značné míry na podpoře ze strany USA. Nutno také říct, že na největší výhody pramenící z těchto zlatých časů z většiny dosáhli jen jeho blízcí spojenci, rodina a armáda. Američané měli tehdy v Mobutově režimu spojence v probíhající Studené válce a také obchodního partnera v oblasti obchodu s drahými kameny. Za zmínku určitě stojí, že Mobutu si vysloužil od USA v roce 1963 vyznamenání za mimořádně zásluhy. Přes to (nebo možná i právě pro to), že DRK disponuje mimořádnou škálou nerostných surovin, se země vždy potýkala s extrémní mírou chudoby, která trápí DRK již od raných koloniálních dob a situace se nezlepšila ani po násilných událostech po dekolonizačním procesu v roce 1960. Ačkoliv se Mobutu snažil aplikovat rozvojové plány a zlepšit tak situaci v zemi, jejich implementace a rozsah byla žalostná. Není tajemstvím, že díky korupci a kleptokracii spousta finančních toků končila v rukou Mobuta a jeho společníků, zatímco naprostá většina země nadále žila v chudobě. Privatizační proces po dekolonizaci v gesci prezidenta Mobuta probíhal v zásadě velmi chaoticky. Firmy a podnikatelé najednou museli hledat jiné způsoby, jak v tomto novém prostředí přežít. Lidé se v reakci na měnicí systém a novou paletu příležitostí velmi často uchýlovali k nelegálním aktivitám. Vypukly konflikty, jejichž cílem byl boj o půdu, nerostné suroviny, ale i samotnou občanskou identitu. Režim situaci do jisté míry byl schopný kontrolovat, protože Mobutu vkládal nemalé prostředky do armády a podplácení místních baronů, kteří mu pomáhali udržovat nadvládu. Lidé často nebyli schopni odpovídat silou proti početné a kruté armádě režimu. Přišla ale 90. léta a s nimi spjatá ekonomická krize v regionu a Mobutu náhle musel značnou část finančních prostředků přelévat jinam. Tím se nastartoval postupný úpadek Mobutovi vlády (Larmer, 2013).

Také Eriksen (2009) se přiklání k tvrzení, že pokud chceme pochopit současnou dynamiku v DRK, musíme nahlédnout minimálně do časů po roce 1960. Předně je třeba říct, že oba autoři se do plné míry neshodují na funkčnosti státu po roce 1960. Zatímco Larmer (2013) povětšinou sílu státního aparátu hodnotí negativně (kromě zmíněného období v letech 1965-1975), Eriksen (2009) tvrdí, že od nástupu Mobuta do čela země, se státní moci do jisté míry po dalších 30 let dařilo v omezeném rozsahu udržovat kontrolu nad územím. Jedním z důvodů mohlo být to, že Mobutu se snažil

aplikovat politiku „rozděl a panuj“. Tímto přístupem si na nějakou dobu zavázal hlavní lídry opozice (například separátní hnutí provincií Katanga nebo Kasai), kteří upustili od svých dosavadních záškodnických činností. Dále ovšem potvrzuje stanovisko, že Mobutův režim byl zhýralý a plný bující korupce. V souvislosti s absolutně nevyužitým potenciálem v podobě přírodních zdrojů v zemi postupně chátrala infrastruktura i státní správa. V zemi byl například také kriticky malý počet úředníků státní správy, kteří byli navíc v naprosté většině případů dlouho dobu bez stálých výplat a často docházelo k vydírání, korupci a krádežím. Jedna z mála věcí, o které se Mobutův režim mohl opřít, byla armáda. Během prvních let své vlády poskytoval ozbrojeným složkám modernější vybavení a zasadil se o zlepšení úrovně výcviku a vzdělání vojáků. Tyto kroky ovšem mohl provést zejména díky finanční a materiální podpoře ze strany USA a Belgie. Nicméně Mobutova solidní kontrola nad armádou nebyla plně imunní proti možnosti vzniku ozbrojené opozice, tudíž se často uchýloval k různým očistným a reorganizačním akcím svých ozbrojených složek. V náborových akcích se zaměřil spíše na loajalitu rekrutů nežli jejich profesionalitu, což mělo v důsledku vliv na akceschopnost armády. V pozdějších fázích své vlády si kupoval loajalitu armády tím, že poskytnul větší svobodu vyšším armádním důstojníkům. Důsledkem bylo napojení těchto důstojníků na nelegální obchod s nerostnými surovinami a také zločiny na civilních obětech, které páchali řadoví příslušníci vojska (Eriksen, 2009).

2.1 Moderní historie konfliktu – dvě občanské války na přelomu tisíciletí

Na území státu Demokratické republiky Kongo proběhly v novodobé historii dvě zhoubné války. Tyto konflikty se nejčastěji označují jako První konžská válka (1996-1997) a Druhá konžská válka (1998-2003). Typologicky se jedná o směs vzájemně propojených konfliktů. Na regionální úrovni se do války zapojilo hned několik států, jako například Rwanda, Uganda, Burundi nebo Angola. Role a motivy zmíněných státních aktérů byly různé – exploatace přírodních zdrojů nebo pronásledování jiných etnik. Na národní úrovni šlo především o kontrolu nad notně roztráštěným územím někdejšího státu Zair. Tato směs konfliktů o moc a přírodní zdroje se nejvíce projevovala ve východních provinciích DRK. Provincie jako Severní Kivu nebo Severní Katanga byly a stále jsou nárazníkovou zónou neutuchajícího konfliktu v DRK a situace v nich byla a je velmi vážná. Epicentrem

této regionální války se tyto oblasti staly již v roce 1996, kdy budoucí prezident země Laurent Kabila začal usilovat o svržení režimu tehdejšího prezidenta Mobuta Sese Seka (Tull, 2009). To se také Kabilovi během první konžské války povedlo. Mobutu se po konci Studené války již nemohl opřít o zahraniční podporu, jelikož DRK už jednoduše pro světové velmoci nebylo tak zajímavým územím. Naopak mezinárodní společenství začalo stále více tlačit na politickou transformaci země. Mobutu se z posledních sil pokusil o liberalizaci a tím znovu naklonit na svou stranu mocné spojence ze Západu. Tímto krokem ale nebyla příliš nadšena Mobutova nejsilnější zbraň – armáda. Ta se začala postupně štěpit na stále více fragmentů (Eriksen, 2009).

Kabila se v důsledku toho v roce 1996 setkal jen s malým odporem, když se svými silami dopochodoval až do hlavního města Kinshasa. Mobutova zhroutilá a roztržitá armáda se místo bránění svých pozic zaměřila na plundrování vesnic, které jim zkrátily cestu při útěku. Kabila v zemi vládnul až do ledna 2001, kdy byl zavražděn. Na jeho místo byl dosazen jeho syn Joseph, který byl více otevřen k jednání s rebely a spolupráci s mezinárodními organizacemi. Válka ale i přes nové okolnosti trvala ve své podstatě až do roku 2003. Mírová jednání byla obnovena v Pretorii v červnu roku 2002. Tato jednání vedla až ke zřízení vlády národní jednoty v srpnu 2003. Tato vláda zůstala v období tranzice u moci až do roku 2006, kdy se konaly první oficiálně svobodné volby. V těchto volbách zvítězil Joseph Kabila, když obdržel 58 % hlasů a jeho strana zvítězila v parlamentu absolutní většinou (Eriksen, 2009).

Ozbrojený konflikt v DRK má ale také svá specifika. Například to, že konflikt má jak mezinárodní, tak i domácí charakter. Samotný fakt mezinárodního charakteru konfliktu přispívá k nepřehlednosti v otázce motivací aktérů konfliktu. Například v rámci druhé konžské války se na území Konga pohybovaly armády příslušící ke 14 státům. Cizí mocnosti také podporují některé z ozbrojených rebelských skupin, kterých je obrovské množství (Lindsey, 2019).

2.1.1 Příčiny konfliktů v DRK

Podle Séverina Autesserreho (2007), který se na DRK zaměřil v období procesu politické a společenské tranzice mezi léty 2003-2006, můžeme příčiny konfliktu v DRK vymezit do několika úrovní. I v probíhající mírové tranzici totiž konflikt

podle něj pokračoval na lokální, národní i regionální úrovni. Celou situaci ilustruje na provinciích Severní Kivu a Severní Katanga. Na těchto místech se podle něj ukazuje, že po mezinárodních mírových jednáních a prohlášeních do celého světa, že konflikt jako takový již skončil, se situace nezlepšuje. Naopak se začal znovu přehlížet lokální charakter a specifika celé problematiky. Rok po oficiálním skončení války stále umíralo na 1000 civilistů denně. Většina těchto úmrtí byla způsobena podvýživou a nemocemi, kterým se dalo zabránit, pokud by lokální potyčky nebránily přísunu humanitární pomoci. V dubnu 2004 zvláštní úřad OSN pro koordinaci humanitární pomoci vydal o situaci na východě DRK zprávu, ve které mimo jiné potvrzoval pokračující mizernou situaci, kdy dochází k další vlně masakrů, rabování, znásilňování a dokonce kanibalismu (Autesserre, 2007).

Autesserre (2007) proto tvrdí, že jedním z hlavních problémů neutuchajícího konfliktu je právě přehlížení lokálních ohnisek. V tomto ohledu například zmiňuje několik jeho schůzek s vysokými představiteli diplomacie OSN, kteří se podle jejich vlastních slov nedomnívali, že lokální výzvy jsou v nějakém směru důležité pro vyřešení daného problému. Pozornost vládních i nevládních organizací se často upínala na řešení otázek v regionálním a národním měřítku a jednání s vyššími politickými a vojenskými představiteli DRK, Rwandy a Ugandy.

Také mezi akademiky se často šíří chybná interpretace pochopení příčin konfliktu v DRK. Většina analytiků vnímá lokální dynamiku jen jako pouhý projev celkového štěpení země a lokální aktéry jen jako pouhé „repliky centrálních lídrů“. Navíc nahlíží na každou z válčících stran jako na jakýsi monolit a přehlíží jejich vnitrostranické spory, které ale mají často zásadní důsledky na lokální úrovni (Kalyvas, 2003).

Larmer (2013), se na příčinu vypuknutí válek (jmenovitě v 90. letech) dívá optikou selhání Mobutova režimu. Od počátku 90. let zažívá Mobutu strmý pád a spektrum jeho moci se začíná značně zužovat. Krize se promítá do HDP (jehož výše je jen zlomek hodnoty, které nabýval v předchozích desetiletích). V roce 1962 to bylo 377 dolarů na osobu, v roce 1978 dokonce 615. Strmý pád v 90. letech nám potom ukazuje na hodnotu 144 dolarů na osobu v roce 1994 (WB, 2021). Roste míra chudoby a kolabuje export mědi nebo kobaltu. Mobutu odpovídá masivním tisknutím peněz, což samozřejmě vede k obrovské inflaci (v roce 1994 dokonce neuvěřitelných 23 tisíc %). Neplacená policie a armáda si začíná svou zlobu vybíjet na obyvatelstvu

a teritorium, které má Mobutu pod kontrolou, se začíná povážlivě smrskávat jen na území hlavního města Kinshasa a jeho okolí. Slabost Mobutova režimu je spouštěcím mechanismem pro vypuknutí ozbrojených konfliktů, které se z nestabilních provincií na východě pomalu rozšiřují do celé země (Larmer, 2013).

Ekonomický kolaps Mobutova režimu byl zapříčiněn i nesprávným využitím obrovských zásob nerostných surovin. Ty jsou popisovány také jako jeden z primárních důvodů zapojení vnějších aktérů do válečného konfliktu. Například když byl v roce 1996 proveden puč proti Mobutovi, tak v čele opozičních sil stál Laurent Kabila. Oporou mu byly jednotky rwandské vlastenecké armády a ugandské lidové armády. Jejich aliance byla financována ze soukromých zahraničních společností výměnou právě za nerostné suroviny (Meger, 2010). Přístup k cenným zdrojům dává stranám konfliktu také možnost nákupu nových zbraní, vyplácet odměny pro vojáky a zajistit si politickou moc (ta poté zajišťuje další výstupy jako je například přístup k půdě). Jistou roli hraje také poptávka Západu po vzácných kovech, které se používají při výrobě mnoha elektronických zařízení, jež se používají na denní bázi (Brown, 2011).

Naopak Laudati (2013) ve svém článku roli nerostných zdrojů jako primárního hráče konfliktu zpochybňuje. Příkladem může být generál Laurent Nkunda a jeho jednotky působící v provincii Severní Kivu. Zisky, které Nkunda vykazoval, pocházely ve skutečnosti z důlní těžby jen ve velmi omezené míře. Autorka poukazuje na to, že daleko silnějším faktorem je v případě DRK vlastnictví půdy. Minerály ve skutečnosti pro ozbrojené skupiny nejsou o tolik přitažlivějším cílem, než jsou například zdroje zemědělské, finanční nebo právě půdní vlastnictví. Zmiňuje také jiné formy příjmů, například zdanění obchodních cest. Navíc se zdá velmi nepravděpodobné, že pokud by došlo k přerušení obchodu s nerosty (a postiženou stranou by byla jedna z ozbrojených skupin kontrolující některé z nalezišť), došlo by také k zániku ozbrojeného konfliktu.

Pokud by se měla situace v DRK zlepšit nějakým zásadním způsobem, musí se vláda DRK a mezinárodní společenství zaměřit hned na několik témat. Podle Ginifer (2002) bude ale mnoho z těchto okruhů velmi náročné vyřešit v dohledné budoucnosti. Mezi zmíněné problémy zařazuje následující:

- přítomnost zahraničních vojsk, které přispívají k destabilizaci země,

- další vnější i vnitřní ozbrojené skupiny, které páchají zločiny na civilistech,
- exploatace přírodních zdrojů, kterou způsobují zahraniční armádní složky a další ozbrojené skupiny,
- neexistence autoritativní a plošně uznávané vládní moci, která je schopna poskytnout svým občanům bezpečnost, nezávislý soud a služby,
- roztržitost země na znesvářené regiony,
- etnické pozadí konfliktu, otázka menšin (například problematika Hutu a Tutsi na východě země),
- nedostatek závazků mezinárodního společenství směrem k DRK.

Je záhodné zmínit, že tyto otázky autor diskutoval v poválečném období na přelomu tisíciletí. Jedním dechem ale můžeme dodat, že ačkoliv je situace v DRK značně turbulentní, stav výše zmíněných kritických bodů se příliš nemění.

2.1.2 První konžská válka

Epicentrum konfliktu bylo do roku 1996 spíše v sousední Rwandě, kde probíhala občanská válka spojená s genocidou obyvatelstva. Ve východní části Konga se do té doby odehrávaly konflikty spíše na lokální úrovni mezi jednotlivými etniky. Na území tehdejšího Zairu potom od roku 1994 uprchlo z Rwandy více než milion uprchlíků, mezi nimiž se nacházeli i členové milic příslušících k etniku Hutu. Ti podnikali ozbrojené manévry nejen na území sousedící Rwandy, ale i na teritorium Ugandy. V dané době, byla Rwanda pod kontrolou Tutsiů a tamní vláda se proto rozhodla, že do oblasti vyšle své ozbrojené síly. Za podpory svého spojence v podobě Ugandy se potom povedlo zformovat povstalecké hnutí zvané Spojenectví demokratických sil pro osvobození Konga (dále ADFL). V čele ADFL nestanul nikdo jiný, než Laurent-Desiré Kabila (Tull, 2009). Tomu se nejdřív za pomoci výrazné podpory východních sousedů povedlo ovládnout východ země a postupně i její centrální části. Dostatečně velké území se povedlo Kabilovi navíc dostat pod kontrolu jen v horizontu osmi měsíců. Hřebíčkem do rakve režimu prezidenta Mobuta bylo dobytí hlavního města Kinshasy dne 17. května 1997. Ještě téhož roku se Kabila jmenoval prezidentem a přejmenoval zemi zpět na Konžskou demokratickou republiku (Mathys, 2017).

První konžská válka s sebou bohužel přinesla kromě materiálních škod také mnoho lidského utrpení. V oblasti tehdy ještě východního Zairu došlo k několika

významným epizodám destruktivního a ničivého charakteru, které byly spojené ať už přímo nebo nepřímo s vojenskou podporou ze strany Rwandy. Mezi takové epizody můžeme zařadit například vpád rwandských jednotek do uprchlických táborů na území Zairu. Oficiálním cílem těchto pověřených jednotek byly lidé, kteří byli spojeni s plánováním a provedením aktivit genocidního charakteru z území Zairu namířených proti rwandskému lidu. Tito lidé byli označováni také jako Interahamwe. Naneštěstí (také ale z logiky věci), byly v táborech přítomny také nevinné děti, ženy a muži. Dalším politováníhodným faktem této snahy o zneškodnění opozice byly také oběti na straně konžského lidu. Nezřídka byli obyvatelé vesnic a měst, která stála v cestě rwandským jednotkám a příslušníkům ADFL, vyháněni ze svých domovů, veřejně ponižováni a mnohdy také zabíjeni (Mathys, 2017).

Významnou roli v prvním konžském konfliktu přisuzuje hutuským milicím Interahamwe také Tarus (2010). Tyto milice byly z velké části spoluzodpovědné za genocidu Tutsiů ve Rwandě. Při útěku ze Rwandy si své tábory zakládaly velmi blízko hranic, odkud bylo i po strategické stránce rychlejší podnikat odvetné výpady. Útoky těchto milic podpořil i sám Mobutu. Rwandská a ugandská vojska v rámci následné ofenzívy obsadila hutuské tábory. Zásadním ale bylo následné protivládní povstání a vznik výše zmíněné aliance ADFL pod vedením Laurenta Kabily. Povstání mělo své kořeny v provincii Jižní Kivu, kde se nacházela početná komunita etnika Tutsi (Doss, 2014). Celá aliance záhy zjistila, že zairská armáda je slabá a postrádá podporu ze strany obyvatel. Jejich pochod do Kinshasy tedy neměl dlouhého trvání a v roce 1997 to znamenalo konec Mobutova režimu (Tarus, 2010).

Velmi důležitou roli v prohře centrální vlády hrála bezesporu armáda. Mobutu na začátku 90. let přišel o zahraniční podporu, kterou si chtěl naklonit zpět liberalizačním procesem. Jak již ale bylo zmíněno, tímto krokem nebyli nadšeni armádní čínovníci. Proto, když koncem roku 1996 postupovala aliance ADFL směrem k hlavnímu městu, nesetkali se téměř s žádným odporem (Lindsey, 2019).

2.1.3 Druhá konžská válka

Druhá občanská válka v Kongu začala v srpnu roku 1998, tedy krátce po skončení prvního konfliktu. Důvodem byla stejně jako u prvního konfliktu nestabilita v celém regionu. Tato nestabilita byla způsobena několika faktory, například přítomností zahraničních vojenských jednotek (Doss, 2014).

Mezi hlavní aktéry druhého sváru můžeme znovu označit Rwandu, po jejíž bok se v pozdější fázi přidala také Uganda a v menší míře Burundi. Tyto státy stály původně za úspěchem Kabilova tažení v první válce, nyní se ale obrátily proti jeho režimu (Koko, 2011).

Nálady ve společnosti se po roce 1996, kdy se Kabila dostal k moci, začaly velmi rychle negativně projevat proti zahraničním ozbrojeným jednotkám. Jako politik se tedy Kabila musel rozhodnout, jestli s nimi bude i nadále udržovat dobré vztahy a riskovat tak ztrátu domácí podpory, nebo se svých spojenců v podobě Rwandy a Ugandy zřekne (Eriksen, 2009). V důsledku toho tedy Kabila v srpnu 1998 požaduje, aby ozbrojené složky pod záštitou Rwandy a Ugandy okamžitě opustily zemi. Zároveň očistil svou stranu od členů hlásících se ke kmeni Tutsi a ve společnosti začíná rozdmýchávat nevraživost vůči příslušníkům tohoto etnika. To vše ve snaze ukázat nezávislost DRK vůči Rwandě. Reakce na sebe nenechala dlouho čekat. Za necelý týden spojené síly armád Rwandy a Ugandy vpadly do východního Konga, kde podporovaly spěšně vytvořené anti-vládní rebelské skupiny. Avšak podpora ze strany států jako Zimbabwe, Namibie nebo Angola zajistila Kabilovi dostatek síly na to, aby své nepřátele odrazil. Na vládní stranu se navíc ještě přidávají rwandské milice hlásící se k etniku Hutu, které se zformovaly nově jako Army for the liberation of Rwanda. Oslabenému rwandsko-ugandskému paktu potom nezbývalo moc jiných možností, než hledat řešení konfliktu pomocí dialogu a mírového jednání (Human Rights Watch, 2009).

Jak již bylo zmíněno, za první konžské války stály státy jako Rwanda, Uganda, ale také Angola na straně Laurenta Kabilu. Z těchto původních spojenců se později Kabila mohl spolehnout už jen na západního souseda v podobě Angoly, ke které se později přidalo také Zimbabwe a následně Namibie. Kabila navíc nedokázal spolehlivě vyřešit otázku ozbrojené opozice na svém území, která pravidelně podnikala agresivní výpady proti Rwandě a Ugandě. Kabila také stále hlasitěji požadoval odchod ozbrojených složek cizí příslušnosti. Když připočteme roztržité politické spektrum a Kabilovu neschopnost většinově sjednotit národ, měly už Rwanda s Ugandou dostatek důvodů k tomu, aby proti svému sousedovi provedli ofenzivu (Koko, 2011). Křehké spojenectví Rwandy a Ugandy ale nevydrželo příliš dlouho. Nejprve své síly rozdělily do dvou hlavních frakcí. Rwanda podporovala frakci RCD-Goma (Congolese Rally for Democracy), Uganda naproti tomu podpořila

snahy MLC (Movement for the Liberation of Congo). Ani tak ovšem nedokázal ani jeden ze států spolehlivě ukočirovat své jednotky a spojenecké milice a obě hlavní frakce brzy obrátily zbraně nejen proti Kinshase, ale i proti sobě (Eriksen, 2009).

Na území DRK byla, jak už bylo řečeno, stále patrná enormní přítomnost různých ozbrojených skupin, a to ať už vnitrostátních nebo zahraničních. Motivace těchto skupin mohla být zpočátku jakákoliv, nakonec ale většinou beztak podlehly mocenským nebo ekonomickým lákadlům. Situace se hlavně na východě DRK stala nepřehlednou a každý subjekt se snažil upevnit své pozice (Ginifer, 2002). Výsledkem byl tedy jakýsi válečný pat. Žádná ze stran neměla výraznou vojenskou převahu. Tu se snažily získat například podporou některého z rebelských hnutí, ve výsledku ale docházelo jen ke štěpení sil. V tomto stavu situace přetrvává až do roku 2003, kdy začíná období politické tranzice a nelepší se ani v následujících letech (Lindsey, 2019).

Za zmínku určitě stojí, že ihned po vypuknutí konfliktu Laurent Kabila vyzval k zásahu OSN. Argumentoval tím, že se evidentně jedná o invazi cizích států na jeho území. Kabilovo volání po přítomnosti jednotek OSN, které by dohlížely na odsun invazních jednotek, se ale na půdě Rady OSN nesetkalo s valným pochopením (hlavně ze strany USA a VB). OSN argumentovala především tím, že Kabila nedodržel podmínky dohod (tyto dohody se týkaly v první řadě násilí páchaného na menšině Hutuů na území Zairu), kterých se podařilo dosáhnout na konci první konžské války. Rada OSN se ale po dvou letech od vypuknutí konfliktu přece jen rozhodla přehodnotit své stanovisko. Zásadním milníkem pro tohle rozhodnutí se staly události ve městě Kisangani na východě DRK. Na přelomu května a června se v tomto městě poprvé oficiálně střetly jednotky suverénních států DRK, Rwandy a Ugandy. Tyto události nastartovaly počínaje 30. listopadem roku 1999 mírovou misi MONUC. Cílem této mise byla podpora implementace dohod o klidu zbraní podepsaných v červenci téhož roku v Lusace (Koko, 2011).

2.2 Období tranzice a poválečná situace

Po několik let trvajících dvou občanských válkách, které si vyžádaly na pět milionů obětí, směřovala DRK k prvním svobodným volbám za dlouhou dobu (rok 2006). Volby v rámci možností a za dohledu mezinárodního společenství proběhly poměrně klidně. Byly to první svobodné volby za více než 40 let. Tato událost je

označována za významný politický úspěch nejen pro samotné občany DRK, ale také pro mezinárodní společenství, které do mírového procesu investovalo značné finanční a personální úsilí (Tull, 2009).

Navzdory přijetí nové volební strategie a plánů pro obnovu země, se na území DRK nepodařilo konsolidovat demokratické vládní zřízení a zdejší režim si udržuje své autoritářské vzezření. Volby, které byly naplánovány na rok 2016, byly neustále odkládány. Navíc Kabilova vláda permanentně přispívala ke společenské polarizaci a tlak na Kabilův kabinet rostl i s přispěním opozičních lídrů (například hlavní opoziční lídr ze strany Unie pro demokracii Felix Tshisekedi, který se oficiálně stal prezidentem v roce 2019). S určitou dávkou jistoty se samozřejmě dá předpokládat, že DRK by byla velmi nestabilním územím i bez přítomnosti OSN a jejích plánů pro obnovu státu. V okamžiku rozmístění sil OSN Demokratická republika Kongo vykazovala jen velmi málo aspektů, které jsou zpravidla spjata s demokratickým vládnutím a všemi jeho rysy – například elementární zkušenosti s demokracií nebo silná role občanské společnosti (Von Billerbeck, 2019). Dá se tedy vůbec v souvislosti s DRK mluvit o post-konfliktním prostředí? Navzdory všem mírovým dohodám a volbám se na východě DRK válčí v podstatě dodnes. V roce 2017 jen na východě Konga podle odhadů operovalo na 120 ozbrojených skupin. Oproti tomu v roce 2015 to bylo asi 70 skupin. Nárůst je tedy téměř dvojnásobný (Lindsey, 2019).

Nicméně už po podepsání mírové dohody v Lusace roku 1999, se mír ve své podstatě dodržoval jen po oficiální demarkační linii. Na východě DRC stále zuřily těžké boje mezi několika frakcemi. Jakýmsi dalším milníkem pro tento region se stala vražda dosavadního prezidenta země Laurenta Kabily a nástup jeho syna Josepha do úřadu. Ten ve svých snahách přece jen projevil více flexibility směrem k vyřešení konfliktu. Výsledkem bylo stažení naprosté většiny ugandských vojáků (z celkového počtu přibližně 10 000 mužů) a všech rwandských vojáků (z celkového počtu přibližně 23 000 mužů). Tento sled událostí otevřel prostor pro dialog na vnitrostátní úrovni DRK, jehož jednání probíhala v prosinci roku 2002 v Pretorii. Výsledkem bylo setrvání Josepha Kabily na postu prezidenta, po jehož boku stanuli nově jmenovaní čtyři viceprezidenti, mezi nimiž byly jmenovány i hlavy dvou hlavních rebelských skupin Jean-Pierre Bemba (MLC) a Azarias Ruberwa (RCD). Symbolickým ukončením této tranzice měly potom být svobodné volby v roce 2006 (Tull, 2009).

Relativním úspěchem období tranzice se zabývá také Larmer (2013), který sdílí mírný optimismus z tohoto období hlavně proto, že na vládě v zemi se konečně začali podílet i lídři hlavních opozičních stran a revolučních hnutí. Ve stínu těchto událostí ale nadále upozorňuje na další problémy, které se ukrývají pod špičkou ledovce. Zmiňuje permanentní absenci budování vhodných státních a občanských institucí. Dále dokumentuje špatnou kondici tamní ekonomiky a společenské situace na několika indikátorech. Například hrubý národní příjem (Gross National Income, GNI) je v roce 2011 340 dolarů na osobu za rok a očekávaná délka života je 48,4 let (World Bank Data, 2021). Takové hodnoty jsou podle Larmera značně pod hodnotami z 60. let, tedy časů, kdy se země vzpamatovala z bojů o nezávislost a snažila se utvářet svou novou identitu.

Chudoba, selhání role státu a války způsobují, že lidé v DRK stále nejsou výrazně napojeni na stát jako takový. Jejich životy plynou nezávisle na státním aparátu. Většina z nich nepracuje v oficiálním sektoru, tudíž jejich výdělky se nezapočítávají do státní pokladny. Chlapci jsou již od útlého věku nuceni zapojovat se do různých loupeživých nebo militantních skupin. Navíc jednou z mála možností, jak zabezpečit své rodiny, je masivní nelegální těžba nerostných surovin. Tohle vše nadále udržuje DRK v chudobě a celkové mizérii v poválečném období (i když by se dalo s částečným úspěchem hovořit o tom, že 2. konžská válka stále probíhá) a po prvních svobodných volbách. Situace se takto promítá i do zahraničních médií, kde je DRK velmi často popisována jako stát, který je nevládnutý a zároveň nevládnutelný, zhroucený a chaotický, a kde nerozvinutost a chronické násilí je věčnou tradicí. Nejčastěji se zprávy zaobíraly boji o nerostné suroviny a jejich exploatací a také válečným násilím na ženách. Hojně rozšířené násilí, jmenovitě znásilňování žen, je patrně jedním z největších selhání centrální vlády z Kinshasy. Dopad těchto útoků má devastující účinek nejen na ženy samotné, ale také na jejich rodiny (Larmer, 2013).

2.2.1 Problematika sexuálního násilí

Smutný fenomén sexuálního násilí byl v DRK v minulosti velmi často přehlížen až bagatelizován – jen jako vedlejší produkt války. Příčinou se zdá být nedostatečná role žen ve společnosti, jak už tomu bohužel ve válkou zmítaných rozvojových zemích bývá. Na vině je také bezpochyby i přetrvávající statut maskulinní

společnosti. Muž je voják a bojovník. Naproti tomu žena (a její tělo jako takové) je brána spíše jako trofej. Sexuální násilí bývá často zneužíváno jako dobovačná strategie a stává se nástrojem k ovládnutí celé místní komunity. Součástí této strategie je dehonestace, ničení rodinných vazeb a šíření pohlavních chorob, které mají samy o sobě destruktivní dopad na společnost (Lindsey, 2019). Larmer (2013) v této souvislosti uvádí, že pozornost domácích nebo zahraničních organizací, které se tímto problémem zabývají, by tedy neměla být zaměřena jen na eradikaci sexuálního násilí (což je obecně velmi problematické), ale také na posílení lidského a institucionálního kapitálu, který by se s ním po lékařské stránce efektivně vypořádal. Velké procento obětí sexuálního násilí navíc následně onemocní virem HIV. Manželé těchto žen se jich potom velmi často zřeknou a komunita, ve které žijí, má tendence k jejich upozadování a nezřídka i k jejich vyloučení. U partnerů obětí situace ale také není tak jednoduchá a neměli bychom je na základě jejich chování bezpodmínečně odsuzovat. Ze strany jejich rodiny je na ně vyvíjen velký tlak – ženy vidí jako pošpiněné a již nehodné manželského soužití (Trenholm, 2011).

Stejná autorka (Trenholm, 2011) uvádí jako příklad události z Bukavu, hlavního města provincie Jižní Kivu. Poté, co město v roce 2004 dobyl generál Nkunda (po roce 2000 se stal majorem v Rally for Congolese Democracy – RCD, která sympatizovala s Rwandou a Ugandou), povolil svým vojákům na jeho území uzdu natolik, že jim ve své podstatě dovolil dělat, co se jim zlíbí. Výsledkem bylo 16 000 případů znásilnění a do roku 2006 se počet vyšplhal na celých 30 000. Místní nemocnice podle oficiálních údajů přijímala až 10 obětí znásilnění denně. Takové případy navíc nezřídka vyžadovaly chirurgický zákrok. V těchto případech je navíc velmi těžké vypátrat viníky. Pod výhrůžkou smrti jsou ženy nuceny o identitě svých trýznitelů mlčet a ti jsou tak pravděpodobně navždy uchráněni před trestem. Z toho důvodu se můžeme jen domnívat, jak vypadá skutečné číslo znásilněných žen, které se bohužel většinou bojí o těchto událostech mluvit.

Od konce druhé konžské války se pojem sexuálního násilí v souvislosti s DRK propírá o poznání více. Situace ve východních provinciích jako Kivu či Katanga je velice tristní, na národní úrovni je ale o to horší. Přesné počty obětí znásilnění zřejmě není možné ani získat. Například Duroch (2011) ve svém článku uvádí, že v roce 2006 bylo z téměř poloviny zdravotnických center po celé zemi hlášeno na 50 000 případů znásilnění. Ve skutečnosti je toto číslo jen zlomek skutečného

údaje. V roce 2008 se v 65 % zdokumentovaných případů jednalo o dospívající dívky a 10 % obětí bylo dokonce ve věku do deseti let. Dalším problémem je podle autora nedostatečná ochota a odhodlání ze strany obětí tyto útoky hlásit. Uvádí, že jen jeden z 30 případů je oficiálně nahlášen. Nadto více než 50 % obětí nemá přístup ke zdravotní péči kvůli nedostatečnému pokrytí zdravotní péčí (zvláště v rizikových oblastech) nebo mají strach ze společenské stigmatizace.

Nicméně je férové dodat, že i díky tlaku médií či mezinárodního společenství, se vláda DRK odhodlala k určitým legislativním krokům. Od vypuknutí konfliktu v roce 1994 se výrazně posilnil právní rámec v oblasti sexuálního násilí. Vytvořily se nové sbírky zákonů, podle kterých se trestá znásilnění odnětím svobody až na 20 let s minimální sazbou 5 let. Dále je ovšem důležitá i návazná činnost soudů. Ty podle pozorovatelů nefungují vyloženě špatně, problém je ale v nedostatečném hlášení zločinů (viz. výše popsané důvody). Je navíc patrný rozdíl mezi zákonem a každodenním životem v Kongu. Sexuální násilí se ale nevymýtí jen pomocí právních norem. Je potřeba pátrat po společenských příčinách tohoto fenoménu a tyto příčiny dále diskutovat a řešit (Lindsey, 2019).

3. Peacebuilding v prostředí DRK

Po několik dekád je Demokratická republika Kongo uvízlá v začarovaném kruhu ozbrojeného násilí, během kterého navíc dochází k masivnímu porušování lidských práv. Od roku 1996 do roku 2015 je odhadováno, že zabito v rámci ozbrojeného konfliktu bylo mezi 6-10 miliony lidí. Díky obrovským snahám vloženým do mírového úsilí existuje naděje, že hlavně na východě DRK se podaří porazit nebo alespoň vytlačit jak místní povstalecké ozbrojené skupiny, tak příslušníky cizích národních armád. V čele operací stojí národní armáda svrchovaného státu DRK – FARDS (Armes de la République du Congo) bojující v koalici s intervenční brigádou mise OSN v DRK. Takový scénář by byl samozřejmě ideální. Pokud by situace nabrala dobrý směr, nastane v této zemi čas na rozsáhlou rekonstrukci. Avšak po všech uplynulých násilných událostech se mezi lidmi rozdmýchala vlna nenávisti. Pro mírové sbory a peacebuildingové agentury tedy není úkolem jen rozsáhlá reparace státního aparátu a jeho institucí, ale také plošná společenská a lidskoprávní obroda (Tunamsifu, 2015).

Konžská demokratická republika čelí mnohým výzvám, a to i včetně nedostatečné národní odpovědnosti za obnovu státu a nedostatečným budováním institucionálních kapacit, které jsou vhodné k tomuto úkonu. Tunamsifu (2015) ve svém článku nastiňuje, že právě tyto struktury a konžský lid jako takový, jsou zásadními komponenty při cestě z krize. Dále identifikuje pět prioritních oblastí strategie peacebuildingu:

- implementace účinné anti-FDLR (rwandské ozbrojené milice na území DRK) strategie,
- reforma bezpečnostního sektoru (SSR – Security Sector Reform) a následné zaměření operací na východ země,
- podpora civilní bezpečnosti,
- good governance,
- identifikace cílů v rámci regionálních vztahů.

Zvláště reforma bezpečnostního sektoru, tedy SSR, by podle Tunamsifu (2015) měla výrazným způsobem pomoci v posílení akceschopnosti a rozšíření kapacit (včetně školení v oblasti mezinárodního humanitárního práva) konžské národní armády FARDC. Posílení správy v oblasti armádní justice by za určitých podmínek mohlo pomoci k vymýcení zdejší kultury beztrestnosti. Právě zanedbávání otázek spravedlnosti, udržování statusu quo v rámci kultury beztrestnosti, nedodržování mírových dohod nebo špatné bilaterální vztahy mezi DRK a Rwandou, jsou hlavními překážkami v dlouhé cestě k úspěšnému mírovému řešení v Kongu. Bylo by tedy více než záhodné, aby se část zodpovědnosti na událostech v DRK přenesla také na stranu Rwandy (Autessere, 2007).

Za velmi důležitou součást mírové obnovy země bere reformu bezpečnostního sektoru také Rayroux (2014). Poukazuje na to, že podobně jako local ownership (ke kterému se dostaneme níže), i SSR je předmětem mnoha interpretací a několika různých pokusů, jak jej správně uvést do praxe. Výbor OECD pro rozvojovou pomoc (OECD-DAC) je předním činitelem pro definici a fungování SSR. Ve své definici nabízí čtyři hlavní pilíře reformy bezpečnostního sektoru:

- jasný institucionální rámec pro poskytování pomoci v bezpečnostním sektoru, který integruje zároveň bezpečnostní a rozvojovou politiku,
- posílení správy a dozorčí role bezpečnostních institucí,

- výcvik profesionálních bezpečnostních sil, které se zodpovídají civilním orgánům a jsou otevřené dialogu na všech úrovních a ve všech situacích,
- podpora udržitelnosti justičních a bezpečnostních služeb.

Další signifikantní překážkou, která více či méně blokuje peacebuildingové snahy v DRK, by mohla být autoritářská forma vlády. I přes kladený důraz na demokratizaci země ze strany OSN, se nepodařilo zabránit upevnění autoritářské formy vlády v zemi. Téměř okamžitě po svém zvolení do prezidentského křesla v roce 2006, byl Joseph Kabila obviňován z potírání opozice, tisku a občanské společnosti. V těchto okamžicích bijí na poplach právě agentury OSN a další analytici a vyjadřují své obavy ohledně politického směřování země. Ve svém článku Von Billerbeck (2019) cituje také organizaci Human Rights Watch, která situaci v zemi hodnotí obdobně – tedy tak, že neomylně směřuje k autoritářské formě. Další významnou organizací, která poukazuje na nebezpečí Kabilova režimu, je Mezinárodní krizová skupina (International Crisis Group). Dále také volby v roce 2011 byly v rámci odborné veřejnosti široce odsouzeny a označeny jako podvodné. Členové občanské společnosti, aktivisté za lidská práva, média nebo opoziční politici se museli potýkat s širokou škálou omezení a represí. V nedávné minulosti můžeme vzpomenout odložené prezidentské volby v roce 2016 (konány byly až v roce 2018). V souvislosti s těmito volbami je zajisté potřeba zmínit, že prezident Joseph Kabila dle ústavy DRK neměl právo kandidovat potřetí v řadě. To je také s největší pravděpodobností důvodem volebních průtahů, kdy se Kabila snažil všemožnými způsoby ústavní zákony změnit (Von Billerbeck, 2019).

Selhání mezinárodního společenství v otázce autoritářství má ale více příčin a zaslouží si hlubší analýzu. Nejprve byl proces tranzice v DRK naplánován tak, aby zajistil mezinárodnímu společenství silné předsednictví v zemi, a to včetně nevolené přechodné vlády a vyhlášení nové ústavy, která klade velký důraz na výkonnou moc, čímž ale zároveň oslabuje roli opozice a menších politických stran. Z velké části se tak stalo proto, že mezinárodní společenství vidělo klíč ke stabilitě v zemi právě ve svém předsednictví. Záměr tedy nebyl v zásadě úplně špatný, provedení ovšem ve výsledku značně pokulhávalo. OSN se pokoušela oslabit autoritářskou roli politické reprezentace v zemi tím, že podnikala kroky k naplnění svého mandátu. Ačkoli tohle předsednictví není z logiky věci přímo autoritářské, nevědomky vytvářelo překážky k demokratizaci. V tomto konkrétním příkladě tím, že OSN tak

silně podporovala svůj mandát v oblasti výkonné moci, že opomněla vybudovat další nezbytné instituce, které by měly fungovat jako protiváha prezidentovi. Dalším problémem je, že institut výkonného ředitele OSN byl příliš napojený na osobnost prezidenta DRK. V letech 2001 až 2006 byl Kabila ve většině otázek nejdůležitějším partnerem pro MONUC. Byla navržena a přijata taková opatření, která chránila Kabilu proti veškerým vnějším hrozbám. Tuto situaci vhodně popisuje vyjádření tehdejšího náměstka generálního tajemníka pro mírové operace OSN Jeana-Marie Guéhenna: *„Mezi klíčovými mezinárodními aktéry panovala obava, že přílišná podpora opozice v DRK by mohla nebezpečně oslabit prezidenta země a vést tak k obnově ozbrojeného konfliktu“*. Stanovení priorit této exekutivy skutečně signalizovalo, že Kabila byl vybrán jako styčný bod pro jakékoliv další kroky a užíval si tak výsadního postavení. V neposlední řadě zmiňme samotné úsilí o budování institucionálních kapacit v zemi. Během období tranzice se mezinárodní společenství zaměřilo spíše na budování kapacit v oblasti právních předpisů týkajících se nadcházejících voleb a jejich následnou organizaci. S odstupem času situace v DRK indikuje, že by bylo vhodnější se zaměřit na budování institucí a kapacit na podporu širšího politického spektra, které by tvořilo řádnou protiváhu Kabilovi. To, jak se nakonec OSN k této problematice postavila, umožnilo některým politickým stranám (a zejména Kabilovi), těšit se před volbami mnohem větší materiální podpoře a míře publicity, což mělo za následek značné oslabení opoziční síly v DRK (Von Billerbeck, 2019).

Další dimenzí v řešení post-konfliktní situace v DRK je genderová problematika. Ženy jsou v DRK dlouhodobě cílem sexuálního násilí. Na druhé straně ale hrají také aktivní roli v konfliktu jako bojovnice, podporovatelky nebo rodinné příslušnice na straně ozbrojených skupin. Přesto jsou stále na okraji pozornosti v procesu mírového řešení, a to jak na mezinárodní, tak na národní a regionální úrovni. To samozřejmě odráží sociální a kulturní normy v zemi, kde jsou jejich práva systematicky omezována. Tuto problematiku mezinárodní společenství dosud bohužel nedostatečně reflektuje. Kde se ale genderové otázky v DRK dostávají stále více pozornosti, je internetové prostředí. V posledních letech se na internetu objevuje stále více článků na téma role žen v procesu peacebuildingu v DRK. Takové publikace naznačují, s jakými problémy se ženy potýkají, když přijde na národní, mezinárodní nebo místní politické otázky. Navíc se může zdát, že participace žen

v otázkách mírových snah v DRK v čase klesá. Slibné ovšem je, že místní organizace občanské společnosti zaměřené na ženskou problematiku již jsou uznávány v rámci mírové, bezpečnostní a kooperační spolupráce pro DRK (Peace, Security and Cooperation Framework for the DRC) jako strategičtí partneři pro budoucí spolupráci (Van Houten 2020). Že pozornost mezinárodního společenství ale nebyla po dlouhou dobu upnuta na tuto problematiku naznačuje také Trenholm (2011), která se ve své publikaci zaměřila na problematiku znásilnění v DRK. Říká, že humanitární projekty a mezinárodní projekty zaměřené na veřejné zdraví, by měly daleko více brát v potaz dynamiku této situace, protože ve výsledku netrpí jen kupříkladu oběti znásilnění, ale celá společnost.

Van Houten (2020) se ve svém článku zaměřuje na genderovou problematiku specificky v provincii Jižní Kivu. Dochází k závěru, že ženy nejčastěji plní administrativní i vedoucí pozice hlavně v organizacích, které jsou zaměřeny na problematiku žen a dětí v rozvoji. Celkově jsou ale jejich možnosti limitovány kulturními a společenskými normami, které omezují jejich příležitosti být kreativně a dynamicky zapojeny do mírového procesu. Nízký počet žen v těchto organizacích (zejména ve vedoucích rolích) představuje nedostatečné zastoupení ženských potřeb. Takto přetrvávající stav nedostatečného zastoupení je způsoben také tím, že na vedoucí pozice v projektech organizace trvají na vysokoškolském vzdělání, na které místní ženy jen málokdy dosáhnou. Další věcí je, že místní projekty, na kterých ženy pracují, spíše přispívají k obecnému stereotypnímu pohledu žena-oběť. Jednoduše se ani nesnaží zapojit se do širších procesů peacebuildingu, při kterých už se jedná s vládou a dalšími těžkými váhami (Van Houten, 2020).

Podle Autessere (2007), je jedním z nejdůležitějších a nejvíce kritických parametrů pro úspěšné řízení peacebuildingových aktivit v DRK lokální dimenze konfliktu. Je tedy třeba změnit přístup donorů k mírovému procesu. V kontextu válečném i poválečném by měli politici dané země pověřit expertní skupinu vytvořením aplikované studie, která by vysvětlovala jak lokální dynamiku násilí, tak místní příčiny tenzí ve společnosti. Poté, na základě takových analýz, by mělo mezinárodní společenství v kooperaci s místní vládou zintenzivnit své zásahy do post-konfliktního řešení na základě dvou kroků. Zaprvé, dárci by měli zvýšit objem finančních prostředků, jež jsou dostupné pro mezinárodní a nevládní organizace, které se specializují právě na řešení lokálních konfliktů. Aby panovala

jistota, že peníze se vynaloží opravdu efektivní cestou, je třeba se ujistit, že jsou financovány účinné programy zaměřené žádoucím směrem. Tedy vybudovat jakousi síť partnerů, kteří již byli identifikováni jako spolehliví partneři v kritických provinciích a v hlavním městě. Zadruhé, kdykoliv jsou partneři v oblasti občanské společnosti z nějakého důvodu neschopni plnit zadané úkoly (například z důvodu násilí ze strany armády), měli by do hry okamžitě vstoupit mezinárodní politické a vojenské subjekty. Zásah se strany diplomatů, politických nebo armádních zaměstnanců OSN by do problematiky místního konfliktu mohl vnést také další pozitivní externality. Místní vůdci ozbrojených skupin by jednoduše mohli propadnout strachu, ale také by si mohli uvědomit benefity plynoucí ze spolupráce s mezinárodním společenstvím.

V tak turbulentním prostředí je ovšem velmi složité koordinovat mírotvorné aktivity s místní komunitou. V tomto ohledu je velkou komplikací fragmentace sil a velké množství frakcí. Povstalecké skupiny jsou v konfliktu s vládou nebo mezi sebou navzájem. Nesmíme opomenout ani přítomnost zahraničních vojenských jednotek nebo frakcí, které jsou financovány ze zahraničí. Většina zainteresovaných stran si navíc změnu ani nepřeje, protože stávající situace jim generuje úspěch finanční nebo politický. Tento problém se navíc v plné síle projevuje při mírových jednáních, kde každá strana konfliktu prosazuje své zájmy a následný politický dialog je tak velmi obtížný (Kreps, 2010).

Slovní spojení „místní vlastnictví“ (vhodnější je možná anglický termín local ownership) je na poli peacebuildingu na předních příčkách již od 90. let minulého století. Tento pojem se již nyní nepoužívá jen jako vzletná fráze v různých diskurzích post-konfliktního budování státu. V současnosti představuje platnou normu v rámci peacebuildingových operací. Dnes by většina donorů a organizací ani nevytvářela takový projekt, kde by alespoň z části nebyl brán zřetel na local ownership. Každý, kdo v oblasti peacebuildingu pracuje, si je již vědom, že ve všech projektech musí být tento pojem zakotven, a to ideálně tak, že na jeho vytváření se přímo podílí místní aktéři. V opačném případě hrozí nedostatečná udržitelnost projektu (Rayroux, 2014).

PRAKTICKÁ ČÁST

4. Případová studie – mise EU Artemis

Ve svém článku se Rayroux (2014) zabývá rolí EU v post-konfliktním prostředí v DRK. V případě EU se jednalo relativně o nového hráče na poli peacebuildingu, nicméně velmi rychle se adaptovala na trend local ownership a SSR. Vzhledem ke koloniální minulosti evropských mocností se ale nejedná o žádné překvapení. Myšlenka local ownership v africkém prostředí byla nejvíce prosazována bývalými koloniálními velmocemi jako je Velká Británie nebo Francie hlavně proto, že tyto mocnosti se chtěly dalším způsobem vyrovnat se svým břemenem (jinak známo jako břemeno bílého muže) a dále budovat regionální partnerství na základě rovnocennosti všech zúčastněných. Přestože EU na takovém přístupu trvá, v jejím rámci koncept african ownership zůstává do jisté míry vágní a postrádá praktickou rovinu. Jasně však je, že důraz kladený na african ownership znamená přiblížení EU záležitostem afrického kontinentu. To můžeme pozorovat právě na případě DRK. Zásady vlastnictví a multilaterální vztahy s OSN nebo AU (Africká Unie), jsou silně zakotveny v Evropské bezpečnostní strategii z roku 2003. Ta poskytuje EU zásadní legitimitu v oblasti udržování mírového procesu v Africe. Tato role EU může být jak nepřímá (jako v případě vojenské podpory při intervencích AU v Súdánu (Union Mission in Sudan 2005 – AMIS) nebo Somálsku (AMISOM v roce 2007)), tak přímá prostřednictvím různých vojenských a/nebo civilních zásahů. Je ovšem třeba, aby EU našla rovnováhu při prosazování své nedostatečně definované koncepce ownershipu při působení na africkém kontinentu.

4.1 Pozadí mise Artemis

Pro začátek bude vhodné nastínit situaci, ve které se nacházelo město Bunia ležící v provincii Ituri, tedy místo, kde proběhla operace Artemis. Provincie Ituri je často popisována jako nejkrvavější kout celé DRK. I přes tři mírové dohody, které měly ukončit krvavý konflikt, se boje koncem roku 2002 na východě DRK paradoxně zintenzivnily. Na začátku května 2003 ve městě Bunia přišly o život stovky civilistů a tisíce dalších byly nuceny z místa uprchnout (což je vzhledem k celkové populaci 300 000 obyvatel opravdu znepokojivý údaj). Ti, kterým se útěk podařil, zoufale hledali ochranu před násilím v táborech OSN. Zatímco pozornost mezinárodního

společensví se zaměřila spíše na město Bunia, masakry v jiných částech provincie bez pozornosti médií pokračovaly dál. Ituri se bohužel stalo spíše krvavou lázní než místem pro žití. Na vině je ovšem z velké části naprosté selhání státu (Revie, 2021).

Na základě informací shromážděných výzkumnými pracovníky a dalších reportů z oblasti lidských práv, organizace Human Rights Watch odhaduje, že mezi červencem 2002 a březnem 2003 zemřelo na následky přímého ozbrojeného násilí v Ituri nejméně 5000 civilistů (Rodt, 2011). Těchto 5000 obětí můžeme přičíst k dalším 50 000, ke kterým podle odhadů OSN již došlo od roku 1999. Takové ztráty jsou bohužel jen zlomkem celkového čísla 3,3 milionu od začátku krvavých konfliktů v DRK v 90. letech, což z této války dělá nejsmrtečnější válečný konflikt od 2. světové války. V celé provincii dochází k nepřebornému množství případů porušování lidských práv a válečným zločinům. Útočníci masakrovali neozbrojené civilisty často pouze na základě jejich etnického původu (pozn. terčem útoků jsou v oblasti nejčastěji příslušníci etnika Hema. Najdeme zde také etnika jako Alur nebo Lendu). Při jednom z takových masakrů bojovníci etnika Ngiti společně s příslušníky konžské lidové armády (Armée Populaire Congolaise, tedy APC) zabili nejméně 1200 dětí, žen a dalších civilistů příslušících k etniku Hema a Bira. Útok probíhal po deset dní, útočníci při něm plánovaně a systematicky zabíjeli a často mučili civilisty při domovních prohlídkách, nadto popravovali dokonce i nemocniční pacienty. Nicméně mnoho dalších masakrů zůstalo bohužel nenahlášeno, a to se týká zejména těch, které se odehrály ve vzdálenějších oblastech. Ozbrojené skupiny rovněž páchaly hromadné popravy a pořádaly násilné únosy osob, jejichž místo pobytu či smrti zůstane patrně navždy neznámé. Bojovníci páchali také další zločiny jako je hromadné znásilnění, mrzačení nebo kanibalismus (který jim podle jejich slov měl přinést duchovní sílu a vzbudit strach u nepřátel) (János, 2015).

Také Kandowe (2019) ve svém článku stručně popisuje, proč situace v provincii Ituri nabrala tak strmý pád. Z jeho výzkumu vyplývá, že hlavními důvody takto neutěšeného stavu věcí byly faktory jako etnické rozdíly, dědictví kolonialismu, zaborý půdy patřící původním obyvatelům nebo obyčejná lidská chamtivost. Jako dvě hlavní strany, které se účastnily tohoto sváru zmiňuje zemědělce etnika Landu a pastevce patřící k Hemu. Ituri se stává jádrem krize také díky své mimořádně velké zásobě nerostných surovin. Všechny tyto faktory následně přispěly k totální válce, které se účastnily i zahraniční jednotky Rwandy nebo Ugandy.

Právě přítomnost zahraničních vojsk byla velkou součástí celé krize. V tu dobu již v DRK působila OSN a její mírová operace MONUC. Její působnost byla ovšem omezená a OSN nedokázala dokonale pokrýt krizovou situaci v Ituri. Artemis jako taková tedy posloužila jako vhodný zástupce v této oblasti. Z Ituri a především z jejího hlavního města Bunia se sice stáhla naprostá většina ugandských a rwandských jednotek, situace se ale i přes to zvrhla v naprostou bezpečnostní krizi (Rodt, 2011).

Konflikt v tomto regionu eskaloval také kvůli okolnostem druhé konžské války, díky níž se na území Ituri objevilo značné množství dostupných palných zbraní. Větší množství dobře vybavených ozbrojených jednotek přispělo ke konfliktu, který se týkal mimo jiné například dohadů o místní půdní kapitál. Boje o půdu započaly v červnu roku 1999. Půda, která se stala předmětem sporu, se nacházela poblíž inkriminovaného města Bunia, které v tu chvíli bylo pod kontrolou RCD-ML (The Bunia-based Rassemblement congolais pour la democratie-Mouvement de liberation). Zemědělci etnika Lendu se střetávají s farmáři etnika Hema, kteří půdu před časem od Lendu odkoupili. Lendu sem dorazili pást svá zvířata, přičemž druhá strana konfliktu (Hema) se domnívala, že koupě půdy má legální základy poplatné pozemkovému zákonu z roku 1973. Půda je zde totiž považována za základní lidskou potřebu, bez které není možný život. K vyhrocené situaci přispěly také dávné spory, které mají kořeny ještě v belgické koloniální nadvládě. Belgické provinční standardy kladly důraz na etnické rozdíly mezi etniky Lendu a Hema tím, že se pokoušely místní kmenovou rovnováhu vychýlit výrazně směrem k etniku Hema. Dokonce i po osamostatnění země v roce 1960 nadvláda tohoto etnika pokračovala (Hema nadále většinově vlastnili pozemky a podniky). Vyhrocené situaci nepomohl ani prezident Mobutu, který Hema přislíbil manažerské funkce v pěstivelských nebo těžebních podnicích. Můžeme tedy konstatovat, že hlavním sporem v této provincii je již po desetiletí svár ohledně zemědělské půdy a vysoké pozice v těžařských firmách. Šlo o jistý druh elitářství, který byl v těchto podnicích jasně viditelný. Lendu zde pracovali výhradně na nižších pozicích, zatímco manažerské a vedoucí pozice připadaly etniku Hema. Několik příslušníků Lendu se sice také dostalo do vyšších úřednických pater, avšak zastoupení bylo stále velmi nerovnoměrné. Kombinace všech těchto faktorů poskytla živnou půdu pro eskalaci konfliktů. Navíc některé další faktory, jako je například naprostá absence funkčních institucí, urychlily jejich množství a intenzitu. Vláda Konžské demokratické

republiky zde zcela ztratila podporu a důvěru svých občanů. Vakuum, které se zde vytvořilo díky nečinnosti vládních orgánů a nespokojenosti občanů, využily početné ozbrojené skupiny a zastoupily zde tak roli vlády. Z takového stavu věci se brzy zrodila velmi chaotická situace, ve které se z vlády stala jen jedna z mnoha bojujících frakcí v celém východním Kongu. Vedle sporů o půdu je tedy dalším velmi vlivným faktorem celkového zhoršení situace také naprosté selhání role vlády (Kandowe, 2019).

Navíc zde můžeme vyjmenovat také další sekundární faktory jako například fakt, že většina společnosti zde žije pod hranicí chudoby. Takoví lidé se potom ve výsledku bohužel stávají snadným cílem pro náboráře z řad různých ozbrojených a povstaleckých skupin. Touha po lepším životě, možnost každodenní stravy a schopnost zajistit své rodině lepší živobytí, to všechno jsou faktory, které vedly mnoho lidí k začlenění do jedné z povstaleckých skupin. Mezi další důležité nástroje, které využívali náboráři nových rekrutů patří také rozdmýchávání etnické nesnášenlivosti nebo fenomén palných zbraní. Zbraně se zde využívají k dosažení mnoha cílů – boj o svobodu, nárokování přírodních zdrojů nebo kontrola nad oblastmi. Rebelové na východě DRK patří k mnoha skupinám (právě díky etnické různorodosti) a k upevnění své moci využívají výhod plynoucích z kontroly nad přírodními zdroji nebo přízně vlivných osob. Násilí a palné zbraně jsou pro tyto rebely velmi jednoduchým prostředkem k tomu, jak vést kampaň pro dosažení svých cílů a upoutat na sebe žádoucí pozornost místních (Kandowe, 2019).

4.2 Popis mise

Mezi primární úkoly celé operace patří stabilizace Bunii a okolí, ochrana civilistů před bezprostřední hrozbou násilí, obnova bezpečnosti země a místního letiště, zřízení takzvaných weapon-free zón a celkové zlepšení humanitárních podmínek. To vše do začátku září 2003, kdy mělo dojít k posílení mandátu mírové mise OSN známé jako MONUC (Rodt, 2011).

Demokratická republika Kongo je země, kde EU provedla většinu svých intervencí. Jejich participace na misích v DRK postupně roste od jejího prvního vojenského zásahu známého jako mise Artemis v roce 2003. Co se týče vojenské stránky, EU spustila v DRK ještě misi EUFOR v roce 2006. V obou případech se jedná o jakési překlenovací operace na podporu mise OSN MONUC. V případě mise Artemis se jednalo o vůbec první autonomní vojenskou misi EU bez podpory struktur NATO (Aguilar, 2019). Mise byla také legitimována 7. kapitolou charty

OSN, kde jsou stanovena pravidla pro budoucí fungování vojenských intervencí ze strany EU. Tato mise je v rámci charty OSN charakterizována jako prozatímní nasazení mezinárodních sil, jejichž úkolem je přispět ke stabilizaci bezpečnostních podmínek a ke zlepšení humanitární situace. K prováděným činnostem patří například ochrana místního letiště nebo tábora, kde jsou dočasně umístěny vnitřně vysídlené osoby. V případě potřeby jsou jednotky autorizovány zasáhnout k ochraně civilního obyvatelstva nebo personálu OSN, či jiným humanitárním organizacím ve městě Bunia (Ozveri, 2011).

Vedením mise Artemis byli od začátku pověřeni Francouzi. Generální tajemník OSN Kofi Annan původně volal po francouzské podpoře pro MONUC, která se z počátku špatně vyrovnávala s rostoucím napětím (hlavně na východě DRK) po mírovém jednání a následném ústupu ugandských a rwandských sil po roce 2002. Francie, která byla stále opařena neúspěchem ve Rwandě (události rwandské genocidy z 90. let), tuto pobídku odmítla. Následně ale přesvědčila své partnery v EU (hlavně Velkou Británii a Německo), aby se společně zasadili o autonomní vojenský zásah v rámci EU, který by právě zástupci Francie vedli. K následné poměrně rychlé dohodě unijních států přispěly hlavně tři faktory. Za prvé, samotná příležitost vyzkoušet v praxi poprvé mechanismy v rámci CSDP (The Common Security and Defence Policy, tedy Společná bezpečnost a obranná politika EU), které byly přijaty v roce 2000. Za druhé, snaha názorově a ideově sjednotit EU po silných názorových příších týkajících se války v Iráku v roce 2003. Za třetí, že mise Artemis bude nestranná a geograficky orientována jen na město Bunia a jeho okolí a zároveň bude trvat jen do podzimu téhož roku (kdy dochází k opětovnému předání kontroly do rukou daleko robustnější mise MONUC). Všechny tyto elementy dohromady vytvořily normativní ukotvení a přiměly členské státy EU k zahájení intervence (Rayroux, 2014).

Operace na základě CSDP nepředstavují pouze nástroj pro krizové řízení, ale slouží také jako důležité stavební kameny při vytváření bezpečnostní politiky EU. Navíc fungují jako vstupní brána pro působení na mezinárodním poli. Operace Artemis byla v roce 2003 pro EU opravdu klíčovou záležitostí, přestože v 90. letech EU již měla několik možností, jak svou CSDP agendu uvést do praxe. V roce 2003 EU spustila také dvě mise spíše policejního charakteru, a to mise v Bosně (leden 2003) a operace Concordia v Makedonii (březen 2003). Avšak tyto operace postrádaly důležité aspekty autonomních misí EU. Stále více se tedy ozývaly hlasy,

kteří tlačily EU do operace globálního charakteru, čímž mise Artemis bezpochyby byla (Poopuu, 2020).

Důležitou postavou celé akce byl ze samotného začátku předseda Evropské rady ministrů Javier Solana. Toho přímo kontaktoval Kofi Annan za účelem získání podpory mezi ministry obrany členských států EU. Solana býval v minulosti taktéž generální tajemník NATO, poté například i španělský ministr zahraničí. Měl tedy za sebou i pestrou minulost v oblasti zahraniční politiky, tudíž byl i v dobré pozici pro prosazování kolektivních hodnot a sdílených norem týkajících se strategických zájmů EU v Africe. Solana představil Annanovu žádost na schůzce ministrů obrany členských států EU v květnu 2003. V té době již vyslal svého asistenta Alda Ajellu aby zahájil diplomatickou předeheru s Ugandou, Rwandou a DRK za účelem stažení vojsk z oblasti. Paralelně samozřejmě celou záležitost prodiskutoval s Radou bezpečnosti OSN. Po následující výzvě ze strany generálního tajemníka OSN francouzskému prezidentovi Jacquesovi Chiracovi se Francie nechala slyšet, že je připravena rozmístit své vojenské jednotky v Bunii. Dne 30. května 2003 potom Rada bezpečnosti OSN oficiálně povolila rozmístění jednotek v této oblasti. Hned tento den situace v Bunii díky zavraždění dvou vojenských pozorovatelů OSN nabrala nový směr. Neutěšené byly podmínky také pro místní obyvatele, kteří stále častěji vyhledávali útočiště poblíž stanovišť OSN, které spadaly pod hlavičku mise MONUC. Rezoluce OSN, která autorizovala mandát EU pro rozmístění pohotovostních mezinárodních sil v oblasti (Interim Emergency Multinational Force in Bunia) byla oficiálně časově vymezena od 30. května 2003 do 1. září 2003. Měla přispět ke stabilizaci bezpečnostních podmínek a zlepšení humanitární situace v Bunii, dále k zajištění ochrany letiště nebo vnitřně vysídlených uprchlíků v tamních uprchlických táborech. Pokud by si to situace vyžadovala, mohly být využity nezbytné prostředky k ochraně civilního obyvatelstva, personálu OSN nebo humanitárních organizací v oblasti (János, 2015).

Francie a Velká Británie již v minulosti deklarovaly svou ochotu bojovat za lidská práva, demokracii a prevenci konfliktů v Africe, konkrétně například na společném summitu v La Tourquet. Francie je bez pochyby historicky největším zastáncem samostatných vojenských operací v rámci EU. Navíc jen dva měsíce po operaci Irácká svoboda chtěla EU jako celek ukázat, že umí v těchto záležitostech jednat nezávisle, aniž by využívala spolupráce a vojenských schopností NATO

(Poopuu, 2020). Sekundární účel tohoto postoje může být i to, že EU chtěla působit jako důstojná vojenská protiváha USA. Jak již bylo řečeno, Artemis jakožto historicky první autonomní operace vedená EU mimo její hranice, byla účelově svázaná také s motivací prokázat svou sílu v bezpečnostních záležitostech (János, 2015).

Co se týče personálního obsazení celé akce, Francie poskytla na 1500 jednotek, jejichž hlavním posláním byla letecká podpora. Pozemní bojové jednotky v Bunii měli na starosti výhradně Švédové, kteří poskytli 80 vojáků. Velitelem celé operace byl jmenován francouzský generál Jean-Paul Thonier, jehož sídlem a zároveň velitelstvím pro celou operaci byla základna ve městě Entebbe v Ugandě. Operačním velitelem mise byl potom další francouzský zástupce generál Bruno Neveux, který měl své ústředí v Paříži. Vůbec prvním krokem celé operace se stal 20. května 2003 výsadek devíti mužů přímo do Bunii. Ti měli posoudit celkové pozemní podmínky v oblasti a zahájit přípravy pro zajištění tamního letiště. Další nezbytnou součástí personálu bylo 90 technických pracovníků poskytnutých ze strany Velké Británie. Zmínit můžeme také belgické zastoupení, jejichž inženýři zprovoznili a poskytli radiové komunikační centrum a zřídili polní nemocnici v Bunii. Několik dalších států (Rakousko, Německo, Řecko, Maďarsko, Irsko, Itálie, Lucembursko, Nizozemsko, Portugalsko a Španělsko) poskytlo pracovníky pro operační ústředí v Paříži. V době vrcholného zastoupení se operace Artemis účastnilo celkově 2 200 zaměstnanců ze 17 zemí. Dvanáct z těchto zemí bylo členskými státy EU, ale participovaly také státy jako JAR, Kanada nebo Brazílie (János, 2015).

Operace Artemis proběhla bez využití finančních prostředků NATO. Financována nebyla ani z unijního rozpočtu, přičemž náklady na svá bedra kladly členské státy EU. Jednalo se o příspěvky, které byly vypočítávány na základě hrubého národního produktu (HNP) každého zúčastněného státu (tedy Velká Británie, Německo, Švédsko, Belgie, Brazílie, Kanada, Jižní Afrika, Maďarsko a samozřejmě Francie). V souladu s unijním národním rámcovým konceptem (EU Framework Nation) jsou záležitosti velení, řízení nezbytného plánování, zahájení a provozuschopnost mise Artemis v gesci členského státu EU, který je určen jako stát rámcový. V tomto případě se, jak už bylo zmíněno, jedná o Francii. Ta poskytuje operační velitelství a většinu personálu, a to včetně velitele operace a velitele

ozbrojených sil. Samotná operace byla zahájena 12. června roku 2003. Končí 1. září téhož roku, kdy mandát v Bunii přebírá OSN. (Ozveri, 2011).

4.3 Zhodnocení mise

Artemis byla první nezávislou misí EU ve vztahu k NATO, kde se její jednotky přímo zapojily do bojů a vojensko-civilní spolupráce. Skutečnost, že Artemis probíhala také v Ugandě (velitelství v Entebbe) podtrhuje také to, že EU směrem k Ugandě vyslala pozitivní zprávu v tom smyslu, že s ní počítá jako s dalším klíčovým hráčem celé operace. EU tak také získala na kredibilitě a důvěryhodnosti na mezinárodním poli a potvrdila tak svou roli globálního politického a vojenského hráče, který umí řešit mezinárodní krize a konflikty. Ukázala také způsobilost v oblasti společné zahraniční politiky EU, která může pomoci k regionální stabilitě při využití rozvoje. Sám Javier Solana (předseda evropské rady ministrů zahraničí) odkázal na vojenský pokrok EU, která dle jeho slov prostřednictvím operace Artemis dokázala stabilizovat situaci v okolí strategicky nesmírně důležitého letiště v Bunii nebo ochránila vysídlené osoby roztroušené v okolních uprchlických táborech. Umožnila také přístup humanitárním organizacím jako je World Food Programme, aby na místě spustila nezbytné potravinové programy. Žádoucí uvolnění místních neutěšených podmínek prospělo také některým nevládním organizacím, kdy výrazné zpomalení krize zajistilo návrat k normálnímu pracovnímu procesu (János, 2015).

Úspěch mise byl také definován faktem, že byla poměrně úzce geograficky a časově vymezena (což někteří hodnotí spíše jako negativní aspekt, viz. další odstavce). Po celou dobu si operace udržovala vysoký standard také díky tomu, že byl k dispozici vysoce kvalifikovaný, flexibilní a dobře vycvičený personál. Připravena byla také rezervní část týmu, stejně tak adekvátně vycvičená, vybavená a připravena podpořit primární síly, kdykoliv si to situace vyžadovala. Na druhé straně, podle Jánose (2015) se dají najít i negativa. Pochyby panovaly například ohledně spoléhání se na letouny francouzsko-německé výroby C-160-Transall. Tento letoun bohužel reprezentoval evropské nedostatky ozbrojených sil z hlediska strategického plánování. Stroj měl své limity v oblasti nosnosti, tudíž se musel zvýšit požadovaný počet letů, což negativně ovlivnilo financování operace. To byl také důvod toho, proč se zpomalil proces výsadek a pozemního budování nezbytných objektů. EU si v důsledku těchto problémů nakonec pronajala 124 letadel typu Antonov. Nicméně

autor sám se nakonec vrací k problematice striktního omezení, co se místa a času týče a podotýká, že toto omezení sice zapůsobilo v místě provedení (Bunia a okolí), avšak násilná agrese vůči obyvatelstvu se spíše přesunula do okrajovějších oblastí, kde už Artemis neměla pole působnosti.

Dále, a na tom se shodnou akademici napříč spektrem, je nutné uznat, že důvod, proč zejména Francie tak dychtila po vedení operace je nejspíše ten, že chtěla ilustrovat nezávislost a schopnosti EU jakožto silného mezinárodního aktéra. Neméně důležitá byla také role protiváhy vůči USA a jejich působení v Iráku. EU bezpochyby zkrátka chtěla ukázat, že na mezinárodním poli se s ní musí počítat (Norheim-Martinsen, 2011).

Operace Artemis jako taková odhalila některé silné a slabé stránky krizového řízení EU v rámci CSDP. Je potřeba zmínit, že pokud je ze strany členských států vůle, má EU dostatečnou kapacitu rychle reagovat na vzniklou krizi. Jako příklad zde můžeme uvést fakt, že první vojenské jednotky byly na místě již sedm dní od rozhodnutí o spuštění mise. V této souvislosti by se dalo konstatovat, že například Francie má již dlouholeté zkušenosti s operacemi tohoto typu a měla na toto téma k dispozici studie mnohem dříve, než se EU k této operaci rozhodla (Aguilar, 2019). Faktem ovšem je, že celá akce byla spíše testem CSDP, která v té době byla v rané fázi vývoje. Podle Ozveri (2011) byla mise úspěšná ve své nejdůležitější fázi – tedy stabilizace situace ve městě Bunia a jeho okolí, a to bez jakýchkoliv obětí. Důležitost tohoto faktoru vyzdvihuje také Kandowe (2019). Jako důkaz podle něj slouží fakt, že počty obětí se ve všech dostupných kategoriích (tedy oběti bitev, civilní oběti nebo vojenské oběti) od spuštění mise v roce 2003 značně snížily. Podobně jako Ozveri tvrdí, že cílem mírových operací je především ochrana civilistů a co nejsignifikantnější snížení počtu zraněných a mrtvých. Ostrý pokles v těchto kategoriích ukazuje, v jak krátkém časovém horizontu se EU podařilo omezit násilí v rámci působnosti operace Artemis. Pravdou ovšem je, že docházelo k určitým problémům, jako je neschopnost adekvátně reagovat na personální požadavky (hlavně z hlediska počtu) a některým problémům s komunikačními systémy.

Kromě toho ale můžeme konstatovat, že tato operace vylepšila funkčnost vztahu na dráze EU-OSN. Svě ovšem k celé misi měly co říct i nevládní organizace, podle kterých byl hlavním problémem časový úsek operace a její minimální geografické vymezení. To dokládají tím, že situace v Bunii se sice zlepšila, avšak v celé provincii

Ituri zůstávala nadále značně chaotická (Norheim-Martinsen, 2011). Ulriksen (2004) v této souvislosti zmiňuje například vyjádření Lékařů bez hranic, jejichž představitelé argumentovali tím, že v rámci operace se sice podařilo zabezpečit určité oblasti přímo ve městě Bunia, pro zbytek provincie Ituri toho EU příliš neudělala. Zčásti se s tímto vyjádřením určitě souhlasit dá, je ale nutné doplnit, že mandát mise Artemis zkrátka neumožňoval rozšíření svého působení do širšího okolí.

Na druhou stranu je třeba jednoznačně dodat, že značné omezení časové a místní působnosti je ve velké míře zapříčiněno podpurným charakterem operace směrem k OSN. EU přispěla na pomoc v nejkritičtějších chvílích, což nesporně pomohlo na úrovni výše zmíněných vztahů EU-OSN. Vhodné doplnění na poli bezpečnostního hráče alespoň trochu ulevilo OSN, která se tak mohla soustředit na úkoly v jiných oblastech. Tímto krokem si navíc EU nezajistila kredibilitu jen v politických kruzích a očích veřejnosti, ale nepochybně i ze strany OSN. Úspěch mise navíc znamenal i větší důvěru v bezpečnostní schéma vytvořené odborníky EU ze strany samotných členských států Evropské unie (Revie, 2021).

Pokud se vrátíme k poznámkám ze strany nevládních organizací, další jejich výtkou bylo, že zde neexistovala dostatečná provázanost s dlouhodobějším udržováním míru v oblasti. Některým potom vadila samotná role Francie v celé operaci. Občas bývá nazývána jako „francouzská operace s unijním krytím“. Ačkoliv Francie poskytla nejvíce ozbrojených sil ze všech zúčastněných, byly zde i další státy, které přispívaly ke strategickému řízení celé operace a prováděly také její politickou kontrolu. Nicméně, stále panovala značná skepse ohledně francouzské role v afrických záležitostech. Bylo a stále je jí vyčítáno to, že se snaží prosazovat svou skrytou agendu týkající se geopolitických zájmů (Norheim-Martinsen, 2011).

Podstatné ovšem je, že EU se v rámci operace nespolehala na prostředky poskytnuté ze strany USA nebo OSN. Tato skutečnost jasně ukazuje na schopnost EU jednat nezávisle a podle svých vlastních podmínek. Artemis se tak stala důležitým orientačním momentem pro budoucí strategické, a co je důležitější, autonomní akce EU (Revie, 2021). Artemis ale určitě nebyla naprosto bezchybnou operací v rámci strategického plánování a plnění předsevzatých cílů. Příkladem může být cíl odzbrojení a demilitarizace povstaleckých skupin. Tohoto cíle se nedosáhlo rozsáhlým odzbrojením a rozpuštěním těchto milic. Ty totiž byly jednoduše vytlačeny do okolní krajiny a své zbraně si vzaly s sebou. Tento fakt vzbuzuje jisté

otázky, které by v budoucnu měly zaznít a na jejichž řešení by měli vojenští plánovači najít adekvátní odpověď (Ulriksen, 2004).

Kriticky se na operaci Artemis dívá také Poopuu (2020) a své myšlenky rozvádí ve třech rovinách. Rozebírá hlavní důvody, které při spuštění této mise proklamovala EU.

- 1) EU dle svých oficiálních vyjádření byla vysoce pobouřena krutostmi prováděnými v inkriminovaném regionu. To je také hlavní důvod, proč EU tak rychle reagovala na výzvu Kofiho Annana. Otázkou potom ovšem je, jestli by EU reagovala takto rychlým způsobem i za předpokladu, že by k výzvě ze strany OSN nedošlo. Například některé nevládní organizace, které již s tímto regionem měly zkušenosti, tvrdily, že ačkoliv situace v době jednání EU byla mimořádně napjatá, pozornost mezinárodního společenství si měla získat již mnohem dříve. Pokud se tedy bavíme o této problematice v rovině včasného zásahu, je možná nasnadě si položit otázku „včas pro koho“?
- 2) Dalším argumentem potom byla skutečnost, že zástupci EU dlouhodobě trvali na tom, aby celá unie světu ukázala své vojenské, peacebuildingové a peacekeepingové schopnosti. Na potřebu dokázat své schopnosti v oblasti peacebuildingu je kladen ten největší důraz. I zde ale vyvstává pochybnost ohledně toho, jestli EU leželo na srdci nejvíce dobro místních obyvatel nebo je spíše celá operace založena na vlastním vojenském rozvinutí a veřejné přehlídce svých dovedností. Například organizace Human Rights Watch podle Poopuu (2020) ve své zprávě uvádí, že do poloviny roku 2002 se přední členské státy Evropské unie nedokázaly shodnout ani na tom, kterou stranu konfliktu vlastně podpoří. Autor potom také polemizuje nad tím, jestli hlavním motivem Francie jakožto čelního představitele operace Artemis nebyla spíše geopolitická témata. Jako zástěrka měly sloužit právě humanitární účely. Je tedy otázkou, zda Artemis nesloužila spíše vlastním zájmům EU (nebo konkrétním členským státům), ale nikoliv ve prospěch někoho jiného.
- 3) A konečně za třetí, ačkoliv operace Artemis byla představována jako mise, která má za cíl zlepšit humanitární situaci v regionu, spíše se do ní promítaly názory evropských politických elit než reálné potřeby místních. To jasně reflektuje to, jak EU stále chápala peacebuilding příliš konzervativně. Přesto

je férové říct, že operace Artemis se lišila od tradičních mírových snah z dob Studené války přístupem „odpovědnost chránit“ (anglicky responsibility to protect). Nicméně v tomto případě lze tvrdit, že proklamované humanitární účely se nesly spíše v symbolické rovině a měly hlavně pomoci v oblasti legitimizace celé operace.

Tyto tři důvody pro zahájení operace Artemis – tedy důvod humanitární, odpověď na volání ze strany OSN a snaha stát se vojenskou mocností, vyvolávají jasnou otázku. Pro koho byl vlastně celý projekt určen? Jednalo se zde spíše o institucionální účely EU nebo šlo opravdu o podporu pro občany DRK? Přestože po zásahu EU se situace na místě mírně zlepšila, její příspěvek byl ve výsledku dosti skromný. EU bezpochyby nabízí sofistikovanější reakce v oblasti peacebuildingu, než tato zkostnatělá paradigmatata. Některé prvky jsou opravdu kontroverzní. Například důraz na bezproblémový vztah k elitám, či samotný velmi krátkodobý základ mise a následné předání zodpovědnosti do rukou OSN (Poopuu, 2020).

Velmi krátce hodnotí operaci Artemis ve své knize Aguilar (2019), kde hovoří o misi spíše ve smyslu přípravy živné půdy pro rozšíření mise MONUC. Artemis považuje za úspěšnou právě z důvodu, že dobře připravila oblast pro působení MONUCu. Podařilo se obnovit bezpečnost v regionu a do jisté míry pomohla vrátit se části vnitřně vysídlených osob zpět do svých domovů.

5. Případová studie – mise OSN MONUC

Na začátku této kapitoly se podíváme na změnu v obecně platných paradigmatatech v oblasti peacebuildingu. Touto změnou si musela projít také OSN. V 90. letech minulého století a na přelomu nového tisíciletí se mění celkové porozumění a konceptualizace peacebuildingu a do popředí této agendy se dostávají kromě liberálních hodnot také jiná témata. Jak je patrné ze zprávy High-level Independent Panel on Peace Operations z roku 2015, OSN se postupně přetransformovala v nejvyšší autoritu v oblasti řešení konfliktů. Neustále se také zvětšuje podpora OSN od členských států při poskytování politické podpory nebo dodatečného personálu. OSN zkrátka takové úkoly již splňuje v daleko robustnější škále. Od začátku tisíciletí došlo ke změně priorit, kdy například ochrana civilistů (PoC – Protection of civilians) doplnila liberální směr peacebuildingu. Existuje řada nových trendů, na které OSN prostě musí reagovat, a to na národní, regionální

i globální úrovni. Stále více států se postupně účastní na mírových operacích OSN, čímž zvyšují úroveň regionálních spolupráce a stávají se součástí celého kolotoče. Dalším důležitým hráčem na mezinárodním poli jsou bezpochyby USA, jejichž těžiště vojenské doktríny se posunulo směrem k protiteroristickým aktivitám. Byly to právě USA a jejich spojenci, jejichž apel na problematiku násilného extremismu a terorismu donutil v této oblasti jednat také OSN. 31. června 2015 potvrdil takové myšlenky generální tajemník OSN Pan Ki-Mun, když řekl: „*Svět se mění a mírové operace s ním. OSN musí změnit svůj přístup, pokud má zůstat nepostradatelným a účinným hráčem při prosazování mezinárodního míru a bezpečnosti*“ (Karlsrud, 2018).

5.1 Pozadí mise MONUC

Když mandát OSN pro misi MONUC vešel v platnost, DRK zmítal rozsáhlý násilný konflikt po více než 10 let. Významným okamžikem této občanské války se ukázal moment, kdy povstalecké hnutí vedeném Laurentem Kabilou svrhlo bývalého diktátora Mobutu Sese Seka, který byl u moci dlouhých 32 let (od roku 1965 do roku 1997). V červenci roku 1999 podepsalo v Lusace šest zemí, které se této války účastnilo mírovou dohodu. Následně přichází chvíle pro OSN a její misi MONUC. Ta započala v listopadu 1999. Avšak boje, a to hlavně na východě země, pokračovaly v intenzivní míře až do roku 2003, kdy byla v Pretorii podepsána nová mírová dohoda (Eriksen, 2009, Doss, 2014).

Mandát mise MONUC se sestával z následujících bodů:

- 1) dohled nad dohodou o příměří,
- 2) navázat a udržovat nepřetržité spojení se všemi ozbrojenými stranami konfliktu,
- 3) dohled nad procesem odzbrojení a repatriací ozbrojených skupin,
- 4) vypracovat akční plán pro celkovou realizaci příměří se souhlasem všech zúčastněných,
- 5) asistence při propuštění všech válečných zajatců ve spolupráci s humanitárními organizacemi,
- 6) dohlížet na dodávky zbraní a jiného válečného materiálu v souvislosti s dodržováním příměří,
- 7) usnadnit humanitární pomoc a monitorování dodržování lidských práv,

- 8) úzce spolupracovat s organizacemi, které se starají o mírový dialog a asistence při koordinaci těchto organizací,
- 9) nasazení odborníků na odminování, kteří posoudí rozsah nebezpečí nevybuchlého materiálu a následná koordinace jejich aktivit (Tarus, 2010).

Od svého vzniku se operace MONUC stala největší misí, jakou kdy OSN spustila. Ve své vrcholné fázi čítala až 22 000 zaměstnanců. Předpokládalo se, že její mandát významně pomůže mírovému procesu v DRK, kde se konflikt na konci 90. let, a zvláště mezi lety 1998-2003 zvrtnul v mimořádně krvavou a brutální záležitost. Vzhledem k velmi problémové politické situaci v zemi byly například volby v roce 2006 pro OSN obrovskou bezpečnostní výzvou. Volby však rozhodně nevyřešily všechny problémy, které svíraly (a dodnes svírají) obyvatelstvo DRK. Na východě země stále operovali rebelové a různé milice, jejichž činnost nadále vedla k destabilizaci země. Jedním z nejvýznamnějších rebelských uskupení je například Congrès National pour la Défense du Peuple, neboli CNDP, což je jedno ze dvou nejvíce institucionalizovaných rebelských hnutí v povolební éře DRK. Dalším takto vlivným hráčem je potom FDLR (Forces Démocratiques de Libération du Rwanda), rwandské osvobozené hnutí, které vykořisťovalo místní obyvatelstvo zejména prostřednictvím zabírání těžebních oblastí, kde se nacházely vzácné minerály (Neethling, 2011).

Jak již bylo řečeno, Rada Bezpečnosti OSN oficiálně posvětila tuto operaci v listopadu 1999. Jedním ze základních úkolů celé mise byl dozor nad dodržováním mírového procesu v DRK (konkrétně zabránění nebo prevence násilných událostí, ústup zahraničních ozbrojených sil, zajištění toku materiální nebo fyzické pomoci). Prvním úkolem tedy bylo stanovení alespoň minimální úrovně bezpečnosti v zemi. Velká část země, hlavně na východě, byla mimo kontrolu centrální vlády, situace tudíž byla o to komplikovanější. I po podpisu mírové dohody v roce 1999, byl stále patrný silný vliv různých ozbrojených milic a hnutí, které bojovaly o každou píď rozsáhlého území. Bohužel bylo také velmi pravděpodobné, že několik z těchto ozbrojených skupin stále těžilo z pomoci sousedních států, přičemž tyto státy se po roce 1999 zavázaly k mírovému procesu a úplnému stažení svých ozbrojených jednotek. S tím je samozřejmě svázáno i ukončení podpory různých separatistických hnutí a podobných skupin, k čemuž ale patrně v plné míře nedošlo (Eriksen, 2009).

Je také záhodno zmínit, že mise MONUC se po 11 letech přetransformovala ve svého nástupce MONUSCO. Dne 28. května 2010 přijala Rada Bezpečnosti OSN rezoluci 1925, která mírovou misi dosud známou jako MONUC (Mission de l'Organisation des Nations Unies en République Démocratique du Congo) přetransformovala v misi stabilizačního charakteru s názvem MONUSCO (Mission de l'Organisation des Nations Unies pour la Stabilisation en République Démocratique du Congo). V době této transformace (konkrétně 1. července roku 2010) MONUC působila v DRK již přes 10 let. MONUC byla právem považována za největší a nejdražší mírovou operaci v gesci OSN od jejího založení v roce 1945 (v příštích letech si statut největší mise OSN uzmula UNAMID, hybridní mise v súdánském Dárfúru, na jejímž vedení se OSN podílela s Africkou Unií). Misi jsou připisovány dílčí úspěchy v oblasti stabilizace politické a sociální situace v zemi a pomohla také při transformačním procesu meziléty 2003 a 2006. K hodnocení aspektů a cílů mise se dostaneme později, ale na začátek je potřeba říct, že se nejedná jen o bezvýhradný úspěch. Mise se vzhledem ke svým závazkům k občanům a politikům DRK musela vypořádat s vážnými bezpečnostními problémy a cesta k mírovému stavu tak nebyla jednoduchá. Docházelo k situacím, kdy byli zaměstnanci MONUC konfrontováni i z řad běžných obyvatel DRK. Ti často dávali průchod emocím, jelikož dle jejich uvážení cítili, že mise selhává v jednom z jejích hlavních cílů, tedy ochrana civilistů. Takové případy se množily zejména ve druhé polovině funkčního období operace. Na konci roku 2009 vláda DRK dokonce požádala zástupce OSN, aby zvážili ukončení operace a opustili zemi do 30. června roku 2010. Rada Bezpečnosti následně přišla s nápadem přetransformovat celou operaci, a to počátkem dalšího roku a tento návrh vládě DRK přednesla. Nicméně samotná OSN několikrát připustila, že mise má své nedostatky, a to zejména v otázkách prevence násilí a schopností adekvátně a přiměřeně zasáhnout. Jakýmsi mementem neúspěchu můžeme označit například události ve městě Luvungi v provincii Severní Kivu v srpnu a září roku 2010, kde docházelo například k velmi četným znásilněním (Koko, 2011). Na složitost situace a určité nedostatky v provedení poukazuje ve svém článku také Neethling (2011), který si všímá, že situace v DRK zůstává stále velmi křehká, na východě země neustále hrozí zhroucení mírového procesu, lidská práva jsou stále porušována v nadměrné míře a nadále přetrvává značná politická nestabilita. To dokumentuje prostřednictvím zprávy Rady Bezpečnosti OSN ze dne 11. června roku 2009, kde se uvádí,

že: „prostředí v DRK nadále zůstává jedním z nejsložitějších, jakým kdy OSN ve svých mírových snahách čelila“.

Úkoly mise MONUC ale pokrývaly více témat, než „jen“ dodržování mírových dohod, monitorování a podávání zpráv o aktuálním dění v oblasti mírového procesu. Mandát MONUCu se vztahoval také další ambiciózní plány, jako je například odzbrojení a demobilizace bojujících frakcí, transformace neúplně vycvičených jednotek v integrovanou armádu, výcvik nových policejních složek, reforma soudnictví nebo dokonce potravinová a hmotná pomoc, poskytování adekvátní lékařské péče a odborný dohled nad volebním procesem (Neethling, 2011). Významnou otázkou při plnění zmíněných cílů (například snaha o odzbrojení povstaleckých skupin) je i to, zda OSN byla oprávněná použít sílu. Spijkers (2015) na tuto otázku docela jasně odpovídá. Rada bezpečnosti OSN totiž pro akce, jako je podpora národním silám konžské armády při odzbrojování zahraničních bojovníků, povoluje použití všech nezbytných prostředků, a to jen v rámci kapacity mise a v oblastech s vojenskou přítomností OSN. Tento krok pomohl k vytvoření užších vazeb mezi ústřední vládou DRK a OSN. Použití síly v nezbytné míře se vztahovalo také na uklidnění situace na východě země. Vztahy mezi OSN a politickými orgány DRK byly velmi důležité i při organizaci a přípravě voleb v roce 2003.

Problematika použití síly je velmi složitá už jen z toho důvodu, že v takové situaci je velmi těžké najít správné řešení a neporušit přitom jednu ze základních zásad mírových operací OSN, zvláště pak pravidlo nestrannosti. Spijkers (2015) v této souvislosti odkazuje na vyjádření generálporučíka a vojenského poradce pro mírové operace OSN Babacar Gaye: „Když jsme byli požádáni, abychom konžské armádě poskytli podporu při procesu odzbrojování, mnoho lidí se domnívalo, že se tím stáváme součástí konfliktu. V určité fázi je ale nutné se alespoň na nějaký čas přidat na jednu stranu, jinak se konflikt nevyřeší. Pokud je takové zapojení v souladu s právem, tak je problém jen domnělý“. V tomto případě bychom mohli ústřední vládu označit jako oběť ozbrojených agresorů. Zároveň je ale třeba dodat, že na konto vlády i armády padlo několik obvinění za spáchání různých zločinů a také z porušování lidských práv (Spijkers, 2015). Správné použití síly ve svém článku hodnotí také Reynaert (2011), která poukazuje na zdráhavost jednotek OSN v některých situacích. Důvodem je podle ní obava o průběh mírového procesu,

protože některá ze stran by akt násilí mohla považovat za provokaci a porušení principu nenásilí. Zmiňuje také vágní definici mandátu OSN pro použití násilí. Nebylo totiž úplně jasné, jak rozlišovat situace s bezprostřední hrozbou fyzického násilí a jak těmto situacím předejít. Jednotky, které se v takových případech nacházely přímo na místě tudíž mnohdy volily intuitivní řešení.

Zároveň ale není pochyb o tom, že mise jako celek hraje velmi důležitou roli v udržování mírové stability v zemi od konce 90. let, ještě výrazněji potom po transformačním procesu končícím rokem 2006. Příslušníci mise samozřejmě nejsou schopni ochránit každého jedince, ale jak zmiňuje Neethling (2011), tak například Philip Winter (bývalý poradce OSN ve městě Goma na východě DRK) tvrdí, že bez přítomnosti OSN by nebyl možný tak hladký proces voleb, války a ozbrojené střety by pokračovaly v daleko větší intenzitě a k porušování lidských práv civilního obyvatelstva by docházelo častěji. I vzhledem k takovým prohlášením bylo do jisté míry překvapující, že vláda DRK na konci roku 2009 požadovala ukončení a rozpuštění této mise. Koneckonců, pozice MONUCu byla od roku 1999 a v povolebním období klíčová. Jistou roli v tomto vládním oznámení možná hrál i fakt, že země slavila 50. výročí nezávislosti a vládní činitelé a nemalá část veřejnosti na skutečnost, že v zemi znovu operují cizí jednotky (možné jsou také předsudky vůči Západu), reagovala s jistým despektem. Dne 28. května 2010 ale Rada Bezpečnosti OSN nakonec s vládou DRK našla společnou řeč a bylo rozhodnuto, že od 1. července 2010 bude mít mise již stabilizační charakter. Navíc Rada Bezpečnosti od roku 2006 umožnila stažení až 2000 členů vojenského personálu OSN z oblastí, kde to již umožňovala bezpečnostní situace, což v konečném důsledku mohlo také přispět k opětovnému naklonění strany vlády DRK a možnosti pokračovat ve svých snahách i po roce 2010 (Neethling, 2011).

Velmi důležitou součástí mise MONUC a následně také jejího pokračovatele MONUSCO je, že svůj mandát opírá o liberální hodnoty a klade důraz na demokratické procesy. V rezoluci Rady Bezpečnosti 2049 z roku 2018, která legitimizovala pokračování MONUSCA do 31. března 2019 stojí, že základy mise stojí na demokratických principech a její oddělení pro politické záležitosti podporuje demokratizační proces v oblasti budování kapacit státních institucí a občanské společnosti. Jedním z prvních kroků, které jsou jasným důkazem těchto demokratických principů, bylo vynaložení obrovského úsilí do prezidentských

a parlamentních voleb v roce 2006 (kdy byl zvolen Kabila mladší jako první post-transformační prezident). OSN do těchto voleb vynaložila nemalé lidské, finanční a materiální zdroje, včetně vyškolení více než 250 000 volebních komisařů a pozorovatelů. Mezinárodní společenství do tohoto procesu přispělo částkou 400 milionů USD. I když se jen málo lidí mohlo domnívat, že první demokratické volby v zemi by byly všelékem na všechny problémy, kterými DRK trpěla, jednalo se bezpochyby o jeden z nejkritičtějších momentů v časech transformačního procesu a následného demokratického směřování celé země. Mise (v tu dobu se již jednalo o MONUSCO) poté hrála podstatně menší roli v podpoře volebního procesu v roce 2011, zastávala ale stále stejná stanoviska v oblasti stability země a mírového procesu. Vedle řádných voleb MONUC potažmo MONUSCO také trvala na politické pluralitě (tedy zastoupení opozičních stran), zdůrazňovala důležitost role občanské společnosti a svobodných médií a trvala na transparentnosti politických procesů (Von Billerbeck, 2019).

5.2 Průběh mise

Je zajímavé sledovat, jak se mise MONUC průběhem času měnila a jak ji jako celek popisovali a hodnotili akademici nebo různé organizace. Například Ginifer (2002) ve svém článku zmiňuje, že ještě na konci roku 2001 čítal personál operace jen bezmála 2000 zaměstnanců. Dále popisuje, že ačkoliv se zpočátku nedala upřít snaha, právě díky limitovaným kapacitám se nedařilo efektivně plnit předsevzaté úkoly na východě země. Limitována byla i samotná role celé operace, kdy ze začátku bylo její působení zúženo prakticky jen na monitorovací činnost. Postupem času se ale rozšiřoval jak fyzický kapitál mise, tak její pole působnosti. Toho už si všímá Eriksen (2009), který poukazuje na řadu rezolucí, které OSN v dalších letech v souvislosti s misí vydala. Už v únoru roku 2000 byla mise rozšířena a postupem dalších let se rozšířila až na více než 5 500 zaměstnanců. V té době se také rozšiřuje samotný mandát mise, kdy se z čistě pozorovacích a monitorovacích úkolů přesouvá její působnost také k mírovému procesu – tedy samotná ochrana civilního obyvatelstva. Další větší rozšíření vojenského personálu přichází už v prosinci roku 2002. Vzhledem k narůstající míře násilných událostí v oblasti, byla OSN nucena operaci znovu vojensky rozšířit a zároveň v říjnu 2004 přijmout nové bezpečnostní usnesení, které předefinovalo mandát mise. V konečné důsledku se mise do roku 2009 rozšířila na 16 700 vojáků, což z MONUCu dělalo nejrobustnější mírovou

operaci všech dob, jejíž roční rozpočet přesahoval částku jedné miliardy dolarů. Takto rapidní expanze mise zřejmě byla i ráznou odpovědí na kritiku ohledně nedostatečného počtu vojenského personálu, a tudíž i nedostatečné kapacitě k výkonu větších akcí (Eriksen, 2009).

Vraťme se ale k bodu, kdy se začalo o intervenci do DRK na půdě OSN uvažovat. První apel směrem k mezinárodnímu společenství vyslal samotný prezident DRK Laurent-Désiré Kabila, a to bezprostředně po vypuknutí 2. konžské občanské války na konci 90. let minulého století. Kabila se nechal slyšet, že tato válka je naprosto jasným příkladem invaze cizích mocností na území jiného suverénního státu. Takový akt potom samozřejmě vyžaduje od OSN vyslovení jasného nesouhlasu a otevírá možnosti případnému nasazení mírových složek, které by dohlížely na bezpodmínečné stažení invazních vojsk. Kabilova teorie agrese cizích států ze začátku ovšem narazila u hlavních mocenských figur v Radě Bezpečnosti OSN, a to zejména u představitelů z USA a Velké Británie. Jedním z klíčových faktorů odmítavého postoje OSN byl také fakt, že Kabilův režim se příliš neobtěžoval dodržovat mírové dohody, kterých bylo dosaženo po 1. konžské válce. Většina těchto elit z OSN poukazovala na hromadné porušování lidských práv, které bylo namířeno nejen na místní obyvatelstvo, ale také na rwandské uprchlíky příslušící k etniku Hutu. Jedním ze států, které od počátku Kabilovo volání po intervenci považoval za opodstatněné, byla Francie. Zbytek předních států OSN přítomnost cizích jednotek uznal až po prvním oficiálním střetu rwandských a ugandských jednotek na přelomu května a června roku 2000, kdy jednotky obou států svedly bitvu o nadvládu nad městem Kisangani na východě země. Trvalo tedy více než 2 roky, než OSN oficiálně obvinila Rwandu a Ugandu z vojenské agrese vůči DRK a dle rezoluce 1304 oběma státům nařídila, aby své jednotky stáhly. Stanovisko o zapojení více států do konfliktu je navíc jasně zakotveno v Lusacké dohodě o příměří, kde se již jasně očekává zapojení do mírového procesu ze strany OSN. Dohoda z Lusaky v sobě obsahuje požadavek na rozmístění mírových sil OSN na základě 7. kapitoly. V duchu této dohody se předpokládal vstup mezinárodních jednotek, a to čtyři měsíce od jejího vzniku. Úkolem mezinárodního společenství měl být dohled nad dodržováním mírového procesu a odzbrojení zainteresovaných stran. Nešlo jen o odzbrojení všech skupin, ale také screening masových vrahů, pachatelů zločinů proti lidskosti a dalších válečných zločinů (Koko, 2011).

Podle Tull (2009), se dá působení MONUCu na území DRK rozdělit do 4 fází:

- první fáze započala samotným spuštěním celé mise v roce 1999 a končí dohodou o vytvoření vlády národní jednoty z Pretorie na konci roku 2002. Krátce po podpisu mírové dohody z Lusaky Rada Bezpečnosti OSN vysílá prvních 90 členů vojenského personálu k navázání nezbytných kontaktů přímo na místě určení. Na konci roku 1999 se mise oficiálně pojmenovává MONUC a později je rozšířena o 500 pozorovatelů a 5 037 vojáků, kteří dohlíží na bezpečnost a hladký průběh mírového procesu. Na základě dohody o stažení vojsk mezi DRK, Rwandou a Ugandou na konci roku 2002 OSN navyšuje personál MONUCu na plných 8 700 vojáků. Mandát mise se rozšiřuje o témata jako je podpora při odzbrojování, opětovné začleňování vysídlených osob nebo repatriace zahraničních vojsk. Během těchto prvních tří let svého mandátů byla role MONUCu omezená, ale v rámci možností účinná ve svých předsevzetích.
- druhou fázi můžeme datovat na období mezi lety 2003 a 2004, zároveň přímo navazuje na události po dohodě z Pretorie. Během tohoto období byla hlavním úkolem podpora centrální vládě při procesu politické a společenské tranzice. Tehdejší přechodná vláda se dostala do středu pozornosti, protože to byla ona, která měla být páteří celé změny a zároveň hlavním hybatelem mírového procesu. Klíčovou rolí MONUCu tedy bylo poskytnutí nezbytné ochrany členům přechodné vlády. Za tímto účelem Rada Bezpečnosti schválila přesun 10 % jednotek z celkového počtu (což v tu dobu bylo zhruba 1 000 „modrých přileb“) na území hlavního města. OSN rovněž předsedala Mezinárodnímu výboru na podporu procesu tranzice (International Committee in Support of the Transition – CIAT). Tato fáze bývá také často popisována jako „fáze Kinshasa“. K nejvážnějším situacím v tomhle období ovšem docházelo spíše ve východní části DRK. První velká krize nastala ve městě Bunia v provincii Ituri, kdy se po ústupu ugandských vojsk střetávaly různé milice rozdílných etnik a přetahovaly se o nadvládu nad městem. V tu dobu se ve městě nacházelo také 400 modrých přileb, tyto jednotky ale bohužel těmto masakrům mohly jen přihlížet. Řešení této krize posléze padlo na bedra EU a její operace Artemis, která je již popsána výše. Po ukončení mandátu EU v oblasti se zodpovědnost znovu přelila na stranu OSN a její operaci

MONUC. Počet vojáků se zvýšil na 10 800 a její mandát se dle kapitoly 7. rozšířil o Ituri i obě východní provincie Kivu. Sotva o rok později vypukla další krize v hlavním městě provincie Jižní Kivu Bukavu. Tohle město obsadily síly bývalého generála jednotek RCD Laurenta Nkundy. Jednotky MONUC bohužel opět nezabránily vzniklým masakrům a porušování lidských práv. Zejména zmíněné události v Bukavu rozhodně nepřidaly na důvěryhodnosti a kredibilitě celé operace. OSN se proto rozhodla rozšířit svůj mandát na území celé DRK a do oblasti vyslala dalších 5 900 vojáků.

- třetí fáze se datuje od října 2004 do prosince 2006 a točila se hlavně okolo organizace prezidentských, parlamentních a provinčních voleb. Stejně jako v mnoha jiných případech považovala OSN svobodné volby za klíčový faktor, který vede k demokratickému a svobodnému státu. Příslušníci MONUCu se vrhli do přípravy obrovské logistické operace, která měla za cíl například organizaci registrace voličů nebo ústavního referenda. Rovněž také proběhlo specializované proškolení konžských policistů tak, aby byli schopni adekvátně zajišťovat bezpečnost během voleb. Na pomoc během volebního procesu přišla také EU a její operace EUFOR, která čítala bezmála 1 500 vojáků. Nabídnutá pomoc ze strany EU se hodila také proto, že Rada Bezpečnosti zamítla žádost generálního tajemníka o vyslání dalších 2 590 vojáků, kteří byli potřeba k zajištění bezpečnosti v průběhu voleb.
- poslední fáze potom mapuje události po volbách v roce 2006. Mezi hlavní úkoly v této fázi patří vytvoření bezpečnostně stálého prostředí, reforma bezpečnostního sektoru nebo ochrana a posílení občanské společnosti. Opakované případy masivního násilí ale svědčily o tom, že po volbách k nijak zásadnímu zvratu událostí k lepšímu nedošlo, a to hlavně v provincii Severní Kivu, kde byly obnoveny boje mezi různými povstaleckými skupinami a národní armádou a bylo vysídleno na desítky tisíc obyvatel.

V podobném duchu se vyjádřil také Doss (2014), který operaci chronologicky seřadil do tří fází, které jsou v zásadě obdobné, jako u Tull:

- první probíhá od samotného začátku v roce 1999 do roku 2002 a úkolem byl dohled nad dodržením mírové dohody z Lusaky,
- druhá fáze kopíruje časovou osu období tranzice, při níž probíhají přípravy na prezidentské a parlamentní volby,

- poslední fáze je zaměřena na povolební stabilizaci země v letech 2007-2010.

5.3 Zhodnocení mise

MONUC – mise OSN v DRK byla ústředním bodem mezinárodní angažovanosti, zároveň se jednalo o druhou misi OSN na území DRK (první v letech 1960-1964 nesla název Onuc). Tato mise ve svých počátcích v podstatě čítala jen malý styčný vojenský tým v roce 1999 a postupně se měnila ve více dimenzionální misi se značně širokým mandátem. Překvapivé se může zdát, že po nějaký čas se mise příliš neseťkávala s komplexním hodnocením. Což opravdu překvapivé je, protože MONUC, se svými 18 434 uniformovanými zaměstnanci do roku 2008, je jedna z největších a nejdražších misí, jakou kdy OSN vyslala. Navzdory tomu, že kritika misí OSN není až tak vzácná, se postupem času MONUC stal terčem až neobvykle ostré kritiky. Například britský týdeník *The Economist* MONUC (a následně i nástupce MONUSCO) mnohokrát označoval za „nejméně účinnou mírovou misi na světě“. Terčem hněvu se MONUC mnohokrát stal i ze strany konžských občanů, kteří opakovaně napadali příslušníky mírových sil a dali tím najevo svou frustraci a nespokojenost s výsledky této mise (Tull, 2009).

Doss (2014) říká, že jedním z hlavních faktorů mise, který byl mnohdy velmi kritizován, je neschopnost MONUCu ukončit systematické násilí na obyvatelstvu ve východní části země. To bohužel vyvolávalo dojem selhání, ačkoliv okolností ovlivňujících průběh událostí bylo nepochybně víc – například vlastní omezení kapacit a pravomocí operace. Selhání mise se projevilo nejvíce v obou provinciích Kivu, které bohužel zůstaly stranou největšího zájmu.

Eriksen (2009) misi také nehodnotí nijak kladně, avšak dokázal najít i pozitivní faktory, ve kterých se mezinárodnímu společenství podařilo alespoň částečně uspět. Asi největší a nejzásadnějším úspěchem je zajištění řádného volebního procesu, který proběhl víceméně bez větších násilných událostí. Další oblast, ve které se dá mluvit o jistém sukcesu je poskytování humanitární pomoci trpícímu obyvatelstvu. Je také důležité zmínit, že ačkoliv násilnosti hlavně na východě stále pokračují, mírový proces se nijak zásadním způsobem nezvrtnul opačným směrem. Navzdory těmto dílčím úspěchům se ale nemůžeme jednoznačně přiklonit k závěru, že mise jako celek úspěšná opravdu byla. I přes značné úsilí OSN a mandátu MONUCu se nepodařilo například posílit roli státního aparátu DRK, který bohužel nevykazoval známky

funkčnosti. Přestože se do jisté míry zabránilo znovuvypuknutí plošné občanské války a vláda národní jednoty zůstává u moci, proces vytvoření skutečné státní integrované armády ještě zdaleka není u konce a kapacita národní armády k tomu, aby mohla efektivně bojovat se svými nepřáteli je značně omezená a místní milice nadále drží pod kontrolou velkou část země (Eriksen, 2009).

Proč tedy hodnotit MONUC jako neúspěšnou misi? Eriksen (2009) nabízí ve své odpovědi na tuto otázku čtyři faktory, které selhání podle něj mohly způsobit:

- 1) Zdroje – Prvním a podle autora pravděpodobně nejméně důležitým faktorem je to, že MONUC zkrátka neměl k dispozici dostatek zdrojů. Ve srovnání s jinými peacebuildingovými a peacekeepingovými misemi OSN se o tom zajisté dá uvažovat. Pokud srovnáme MONUC s jinými misemi, jako například ve Východním Timoru, Afghánistánu, Bosně nebo Sierra Leone, zjistíme, že na tyto mise byl k dispozici poměrově mnohonásobně větší rozpočet. Vzhledem k obrovské rozloze DRK a naprosto nevyhovující infrastruktuře je jasné, že zdroje dostatečné opravdu nebyly. Reálně však patrně nikdy nebyla šance, aby zdroje adekvátní byly. Je přece jenom jednodušší získat finance pro operace v tak populačně a geograficky malých státech jako je Východní Timor nebo Kosovo než do tak velké země, jako je DRK. Musíme také přičíst fakt, že rozhodování o alokaci rozpočtů na tyto operace má do jisté i politické pozadí. V případě DRK tedy můžeme mluvit i o jisté neatraktivitě oblasti. Politické úvahy se v těchto případech velmi často točí okolo ekonomických a geopolitických zájmů, ale také úmyslem posílit vlastní mezinárodní postavení tím, že daná země se snaží ukázat velkorysost a soucit. Ve srovnání například s Kosovem je adekvátní pozornost a financování v případě DRK spíše zbožným přáním. Pokud tedy MONUC selhal z důvodu nedostatečných zdrojů, je otázkou, zda se o vyloženém neúspěchu vůbec dá otevřeně mluvit. Pokud by mise operovala s řekněme pětkrát větším rozpočtem, pravděpodobně by její schopnosti v oblasti prevence násilí byly daleko větší. Pokud si tedy za zásadní faktor této mise označíme prevenci násilí, větší zdroje by vedly k úspěšnému výsledku. Na tuto problematiku se ale dá podívat i jinou optikou. Například Reynaert (2011) ve svém článku říká, že i přes nedostatečnou kapacitu fyzických a finančních zdrojů, se v rámci operace podařilo vytěžit maximum

z jejího primárního cíle – ochrany civilistů. Jedním dechem ale dodává, že i přes relativní úspěch v tomto ohledu nedostatek zdrojů ohrozil funkčnost ostatních stanovených cílů.

- 2) Standardizované přístupy k peacebuildingu a budování státu – externí aktéři v té době měli standardizované modely budování státu, to znamená, že stejný postup se tedy aplikoval kdekoliv na světě. Takový přístup ale vede k zanedbávání místních konkrétních podmínek, které jsou samozřejmě v každém státě odlišné. V DRK bylo důsledkem takového přístupu to, že se ignorovala dynamika událostí v různých částech země. Ignorovala se specifika milicí Hutu ze Rwandy nebo také místní specifika v provinciích Kivu a Ituri. Nedostatečné řešení těchto faktorů potom vedlo k propuknutí nové vlny násilí v roce 2008. Přestože kritika v tomto ohledu je jistě odůvodnitelná, neměli bychom všechnu vinu za neúspěch házet jen na standardizovaný přístup k budování státu. Jádrem věci je jen v lepších znalostech místních podmínek a následným přizpůsobením svých aktivit. Takový postup se jistě slučuje i s liberálním přístupem.
- 3) Zájmy domácích aktérů – aby byl proces budování státu a mírového prostředí úspěšný, musí klíčoví domácí aktéři sdílet tento cíl s vnějšími aktéry. Úspěch v takových projektech závisí hlavně na vnitřních mocenských vztazích. Je nutné vytvořit silné politické aliance se stejným cílem v oblasti budování státu, ale také to, aby tyto mocenské struktury disponovaly dostatečnými prostředky. Dalším zjevným předpokladem je samozřejmě to, že tyto struktury si přejí vybudování silnějšího státu. Potom se cíle vnějších a vnitřních aktérů mohou spojit dohromady za účelem kýženého výsledku. Pokud tedy místním elitám a klíčovým aktérům nejlépe poslouží například posílení státních institucí, je pravděpodobnost pozitivního procesu a následného výsledku daleko vyšší. Naopak pokud přežití daného režimu nezávisí nebo je v přímém rozporu s demokratickými a liberálními myšlenkami budování státu, je pravděpodobné, že takový režim tyto strategie uplatňovat nebude. V mnoha zemích si vládnoucí režimy udržely kontrolu tím, že místní elity začlenili do již existujících patronátů z koloniálního období. V tomto neo-patrimoniální systému v podstatě neexistuje rozdělení na zájmy soukromé a veřejné. V takových státech si režimy zajišťují podporu nikoliv tím, že by prováděly odpovídající politické kroky, ale spíše využívají

státních zdrojů, které nabízí vlivným osobám výměnou za politickou podporu. V DRK stejně tak jako v jiných případech, proces budování státu začal snahou o mírový proces a vytvoření vlády národní jednoty. Mezinárodní pomoc byla v tomto případě podmíněna tím, že všichni klíčoví aktéři přijali roli nové demokraticky zvolené koaliční vlády. Zachování vládní jednoty udržuje přístup ke státním zdrojům a finančním prostředkům, které poskytují mezinárodní donoři. Zde ovšem také tkví celý problém. Tyto prostředky jsou často využívány k financování vlastních mimopolitických aktivit a ozbrojených skupin (někdy dokonce i v rámci národní armády). Je také dobře známo, že mnoho dalších aktérů (státy, firmy nebo žoldáci) těží ze spolupráce s rozvrácenými a konfliktem sužovanými státy. Mnoho takových aktérů proto vidí v pokračujícím konfliktu svůj vlastní zájem. Oficiální politika donorů je tedy v případě DRK v rozporu se zájmy klíčových domácích aktérů. Také tento faktor považuje za kritický i Ryenaert (2011).

- 4) Chybný model – posledním možným vysvětlením selhání mise je vadný model, na kterém je založena politika mezinárodního společenství. Hlavní zásadou těchto modelů je vytvoření liberálního státu (právní stát, ochrana lidských práv, řádná správa věcí veřejných a přechod na tržní hospodářství). K tomuto výstupu jsou využity prostředky k ustanovení vlády národní jednoty, budování kapacit nebo školení a řádná finanční podpora na lidské zdroje. Takové jsou v drtivé většině případů podmínky stanovené směrem k místní vládě. Na analytické úrovni z toho vyplývá, že státy, které se odchyľují od ideální představy, jsou tendenčně popisovány jen tím, co jim z tohoto výběru chybí. Západní organizace pod vlivem tohoto dogmatu popisují absenci specifikovaných kritérií (poskytování služeb, monopol na použití násilí, kontrola nad územím nebo existence právního státu). Daleko méně se ale zaměřují na skutečný stav věcí – tedy národní identitu, historii nebo vlastnosti obyvatelstva. Takové státy jsou potom popisovány jako slabé, zhroucené nebo selhávající. Z politického hlediska to znamená, že absence jakéhokoliv zmíněného kritéria je považována za problém, který je třeba vyřešit tak, aby se dosáhlo normativního stavu. Vytvoření liberálně-demokratického státu nebylo nikdy zpochybňováno. Tento cíl byl jednoduše daný a neměnný. Pokud se ukáže, že vlády a občané daných zemí se s takovým cílem neztotožňují, je to považováno za problém, který je třeba

vyřešit k obrazu svému. Nasnadě je potom otázka, jak lze vůbec naklonit obyvatelstvo dané země na svou stranu, pokud se s těmito cíli neztotožňují. Vláda takového státu bude zajisté čelit kritice za to, že hájí zájmy cizích mocností. Takový stav věcí jasně odhaluje vnitřní rozpor mezi teorií liberálního míru na straně jedné a národním vlastnictvím a sebeurčením na straně druhé. V takových podmínkách je ale nemožné, aby projekt uspěl. Je třeba uznat, že pravděpodobně neexistuje univerzální a standardizovaný recept na tuto problematiku. To ale zároveň znamená, že univerzálnost liberálního modelu je potřeba neustále zpochybňovat a přizpůsobovat.

Pozitivní náhled na hodnocení mise MONUC nabízí Koko (2011). Zmiňuje, že ačkoliv se mise ve svém průběhu potýkala s nedostatkem zdrojů (personální, logistické i finanční) a s nedostatečným odhodláním ze strany lokálních hráčů (centrální vláda, cizí národní armády, milice a ozbrojená hnutí), podařilo se s přispěním mezinárodní komunity opětovně založit suverénní stát DRK. V tomto ohledu bylo zásadním dodržení mírových dohod z Lusaky (1999) a Pretorie (2002). Jak podotýká Doss (2014), tímto se v zásadě podařilo ukončit otevřenou intervenci cizích států (Rwanda a Uganda) na území DRK a vytvořil se prostor pro nové ústavní pořádky vedoucí k prezidentským a parlamentním volbám. V rámci operace se navíc nejen že podařilo vyhnat cizí vojenské jednotky, ale také obnovit dialog mezi státem DRK a zeměmi jako Rwanda, Uganda nebo Burundi, což vedlo ke značnému snížení mezinárodního napětí.

Pokud jde o reformu konžského bezpečnostního sektoru, hrála MONUC ústřední roli v procesu odzbrojení a demobilizace ozbrojených hnutí, a to včetně milic v nejrizikovějších provinciích, jako je třeba Ituri. V roce 2006 se navíc podařilo založit novou konžskou integrovanou národní armádu. MONUC přímo přispěl výcviku 12 brigád národní armád (i když nedostatečně vybavených) a mezi lety 2004-2007 mise pomohla při reformě národní konžské policie (Police Nationale Congolaise – PNC), včetně modernizace policejních výcvikových středisek po celé zemi. MONUC v těchto etapách přímo přispěl k výcviku 10 000 policistů, mezi kterými můžeme najít také policejní instruktory, členy anti-konfliktních týmů, ale i letecké jednotky. Důležitou součástí tohoto procesu byla také spolupráce s Evropskou Unií. V kooperaci s EU se představitelé MONUCu zaměřili na vyplácení platů představitelům konžské armády a policie. Tento proces pomáhal

vymýtít korupci a zpronevěru mezi bezpečnostními složkami. Bez ohledu na tyto úspěchy je ale třeba poznamenat, že reforma bezpečnostního sektoru v roce 2006 se potýkala s problémy v rámci koordinace všech zúčastněných stran (Koko, 2011, Doss, 2014).

Bezpečnostní reforma se ale netýkala jen uniformovaných jednotek. OSN se podařilo ve spolupráci s partnery z nevládních organizací vyvinout komplexní strategii civilní ochrany a paralelně s tím také strategii boje se sexuálním násilím. V rámci mise OSN nejenže fyzicky pomohla tisícům lidí v celém Kongu, ale také se podařilo zavést inovativní opatření, jako například nasazení vojensko-civilních týmů tvořených lidmi z místních komunit (Doss, 2014).

Dimenzi bezpečnostního sektoru se věnuje také Tull (2009). Na začátek ale tvrdí, že standardy hodnocení úspěchu takových misí jsou možná až nesmyslně vysoké. Literatura, která se týká hodnocení mírových operací nabízí řadu determinantů úspěchu a neúspěchu. Od implementace mandátu po náročnější kritéria (jako je třeba pokračování mírového procesu i po odchodu mezinárodních sil), ale také ještě náročnější standardy (například zda již byly vyřešeny hlavní příčiny konfliktu). Tyto normy jsou velmi ambiciózní až nerealistické. A to platí zejména v zemích, ve kterých je velmi nebezpečné a náročné prostředí – tedy kupříkladu DRK.

ZÁVĚR

Situace v Demokratické republice Kongo byla a je velmi nepřehledná a složitá. Ozbrojený konflikt na území tohoto státu patří mezi nejdéle trvající a nejzávažnější na celém světě. DRK tak bohužel patří mezi smutné příklady tragických dějin Afriky. Konflikt je spojován s několika příčinami, mezi které patří například koloniální minulost, zájmy cizích států nebo enormní etnická heterogenita. V moderní historii si stát prošel dvěma velkými konflikty – 1. a 2. konžskou válkou. Hlavně 2. konžská válka dalece přesáhla hranice státu a často bývá označována jako Africká světová válka či Velká africká válka. Ve vrcholných chvílích bylo do konfliktu zapojeno několik afrických států a boje si vyžádaly miliony obětí. Dlouhodobě nejhorší situace panuje ve východních provinciích země, jako je Jižní a Severní Kivu nebo Ituri. Tato místa se nechvalně proslavila hromadnými etnickými čistkami, hromadnými znásilňováními a všeobecným bezvládním. V takových situacích přichází řada na neziskové organizace a mezinárodní společenství a jejich pokus o co největší nápravu vzniklých škod – tedy rozsáhlý mírový proces.

Úkolem této práce bylo zprvu definovat pojmy jako konflikt nebo peacebuilding. Hlavně u peacebuildingu je závěrem třeba říct, že jeho definice se v posledních letech značně rozšířila a aktivity pod něj spadající se stále více překrývají s jiným pojmem – peacekeeping. Tímto způsobem se ve svých vyjádřeních prezentuje mimo jiné i samotná OSN. Procesy peacebuildingu u moderních operací přímo navazují na peacekeeping a nezřídka se s ním i překrývají. Nejinak je tomu i u dvou velkých operací, které byly součástí hlavní pasáže této práce – mise Artemis (EU) a mise MONUC (OSN).

Ve dvou případových studiích v praktické části je popsáno a vyhodnoceno, jak tyto dvě operace v konfliktním prostředí DRK plnily své cíle v rámci svého mandátu.

První hodnocenou operací je mise Artemis provedená Evropskou unií. Její působnost se vztahovala výlučně na území hlavního města provincie Iturie Bunia, a to na základě žádosti generálního tajemníka OSN Koffiho Annana. Probíhala od 12. června roku 2003 do 1. září téhož roku. V Bunii tou dobou probíhal střet nejen mezi různými ozbrojenými skupinami, ale patrná byla i přítomnost okolních států. OSN potřebovala ulevit svým jednotkám, které byly rozmístěné po celé zemi. Artemis tedy měla zčásti podpurný charakter vůči OSN, zároveň ale šlo o plně

autonomní misi, na které se OSN finančně nepodílela. Mezi hlavní úkoly mise patřila stabilizace místních bezpečnostních podmínek, zlepšení humanitární situace nebo ochrana místního letiště a uprchlických táborů. Velením mise byla pověřena Francie a celkově se zúčastnilo 17 zemí. Co se týče hodnocení operace, asi nejvýraznějším výstupem byla ukázka způsobilosti vedení operací takového charakteru. EU ukázala, že mírové operace nemusí být jen výsadou USA, potažmo OSN. Velmi důležitým faktorem pro celkové hodnocení byla poměrně úzká časová a geografická působnost mise. Ve výsledku se ale na vliv tohoto faktoru můžeme dívat dvěma pohledy. Jednou možností je, že tato výše zmíněná omezená působnost pomohla EU soustředit všechny své síly na malou oblast a díky tomu efektivněji pokrýt úkoly vyplývající z mandátu operace. Druhým možným výstupem je ovšem to, že se sice díky tomuto faktoru zlepšily podmínky přímo ve městě Bunia, o to víc se ale zhoršily v jeho okolí. Kritice byla podrobena také samotná Francie, a to hlavně ze strany neziskových organizací. Polemizovány byly hlavně otázky její motivace směrem k problémům v DRK. Je možné, že Francie chtěla pouze prosazovat své geopolitické zájmy. Na druhou stranu je ovšem nutné dodat, že Francie má s operacemi tohoto druhu v rámci EU nejvíce zkušeností. V její angažovanosti a rychlosti jednání tedy můžeme hledat i altruistické motivy. A konečně pozitivně je nahlíženo na zlepšení vztahů na dráze EU–OSN, k čemuž došlo hlavně díky samotnému rozhodnutí pomoci OSN prostřednictvím mise Artemis.

Druhou případovou studií popsanou v této práci je mise OSN MONUC. Tato mise byla spuštěna na konci roku 1999 (30. listopadu) a v současnosti již probíhá jako mise MONUSCO, která má již stabilizační charakter. Operace byla přímou reakcí na nedodržení mírových závazků obsažených v dohodě z Lusaky z roku 1999. K základním úkolům mandátu OSN v rámci této mise patřil dohled nad dodržováním mírových dohod, asistence při jednáních či při odzbrojovacím procesu a pomoc při přípravě voleb v roce 2006, které měly symbolicky ukončit období tranzice. Postupem času se mise stala ve své době největší a nejdražší operací tohoto druhu. Celá operace se dá v zásadě rozdělit do těchto fází: 1999–2002 (dohoda z Lusak a dohled nad jejím dodržováním), období tranzice 2003–2006 (příprava voleb) a povolební stabilizace země v letech 2007–2010. Pro misi takové velikosti je velmi těžké vykazovat výborné výsledky. Kritéria pro hodnocení jsou přísná a jejich naplnění složité. Kritika se týká hlavně jednoho z hlavních úkolů celé operace – tedy

ukončení systematického násilí. Nabízí se několik důvodů, proč OSN nebyla v této oblasti tolik úspěšná – nedostatečné zdroje, chybný model nebo role domácích aktérů. Selhání v této oblasti bylo nejvíce vidět na východě země, kde se situace v některých obdobích dokonce zhoršovala. Samostatnou otázkou potom je, je-li vůbec možné v takovém prostředí dosáhnout výrazného bezpečnostního úspěchu. Jsou ale i aspekty, které jsou hodnoceny pozitivně. Za úspěch MONUCu se dá označit dosažení prvního svobodného volebního procesu v roce 2006, k němuž OSN nepochybně přispěla. Dalším úspěchem je poměrně rozsáhlá reforma bezpečnostního sektoru DRK (proces odzbrojení a demobilizace různých povstaleckých skupin nebo výcvik nových policejních složek). Dílčí roli hrála OSN nepochybně i v konečném stažení zahraničních ozbrojených složek, a to především z Rwandy a Ugandy.

Na závěr je třeba říct, že obě operace se liší v jednom zásadním bodě – doba působnosti a geografické vymezení. Ačkoliv měly obě mise v zásadě velmi podobné úkoly, MONUC byla nepochybně v daleko složitější pozici. EU podpůrným charakterem mise Artemis v podstatě neměla co ztratit a své úkoly do velké míry splnila. Tím získala kredit a vydobyla si lepší pozici na poli mezinárodní bezpečnosti. OSN naopak trávila na dlouhodobém charakteru operace MONUC a složitějšími dlouhodobými úkoly. Tím, jak dlouho již působí na území DRK, se logicky setkává i s neúspěchem. Situace v Kongu se příliš nelepší a pozice OSN je složitá. Co je přitom velmi důležité – stává se terčem hněvu i ze strany obyvatel státu, kteří si již po dlouhých desetiletích přejí odchod zahraničních jednotek. Ve výsledku se tak dá říct, že mise Artemis vykazovala v rámci plnění mandátu lepší výsledky. Je ale nutné dodat, že mise MONUC byla kvůli svému ve všech směrech rozsáhlejšímu charakteru ve složitější situaci. V rámci plnění svých cílů v zásadě nemohla dosáhnout stoprocentních výsledků.

ZDROJE

- Aguilar, S. 2019. European Union Military Operations: The Use of Force in the Central African Republic, Chad, and the Democratic Republic of the Congo. In *Guns & Roses: Comparative Civil-Military Relations in the Changing Security Environment* (pp. 257-276). Palgrave Macmillan, Singapore.
- Australian Army Research Centre. 2020. *What Is War? Defining War, Conflict and Competition*. Dostupné z: <https://researchcentre.army.gov.au/library/land-power-forum/what-war-defining-war-conflict-and-competition>
- Autesserre, S. 2007. DR Congo: Explaining Peace Building Failures, 2003-2006. *Review of African Political Economy*, 34(113), 423-441.
- Barnett, M., Kim, H., O'donnell, M., & Sitea, L. 2007. Peacebuilding: What is it a name. *Global governance*, 13, 35.
- BBC News. 2019. *Democratic Republic of Congo profile – timeline*. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-africa-13286306>
- Britannica. 2021. *Democratic Republic of the Congo*. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Democratic-Republic-of-the-Congo>
- Brown, C. 2011. Rape as a weapon of war in the Democratic Republic of the Congo *Social Sciences Department. California Polytechnic State University*.
- Cordell, Dennis D.; Gregory, Joel W.; Piché, Victor. *Hoe and wage: A social history of a circular migration system in West Africa*. Routledge, 2020.
- Denney, L., Mallett, R., & Mazurana, D. 2015. Thematic Paper on Peacebuilding and Service Delivery. *United Nations University Centre for Policy Research, Tokyo*.
- Doss, A. 2015. United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo (MONUC). In *The Oxford handbook of United Nations peacekeeping operations*.
- Duroch, F., McRae, M., & Grais, R. F. 2011. Description and consequences of sexual violence in Ituri province, Democratic Republic of Congo. *BMC International Health and Human Rights*, 11(1), 1-8.

- Eriksen, S. S. L. 2009. The liberal peace is neither: Peacebuilding, state building and the reproduction of conflict in the Democratic Republic of Congo. *International Peacekeeping*, 16(5), 652-666.
- Fage, J.D. 1982. The Cambridge history of Africa: From the earliest times to c. 500 BC. *Wayback Machine, Cambridge University Press*. 748.
- Fragile States Index (powered by Fund for Peace). 2021. *Country dashboard of Congo Democratic Republik*. <https://fragilestatesindex.org/country-data/>
- Ginifer, J. 2002. Eyewitness: Peacebuilding in the Congo: Mission Impossible? *International Peacekeeping*, 9(3), 121-128.
- Hatto, R. 2013. From peacekeeping to peacebuilding: the evolution of the role of the United Nations in peace operations. *International Review of the Red Cross*, 95(891-892), 495-515.
- HIID (Heidelberg Institute for International Conflict Research). 2021. *Methodology of the Heidelberg Conflict Research*. Dostupné z: <https://hiik.de/hiik/methodology/?lang=en>
- HRW (Human Rights Watch). 2009. *DR Congo: Chronology*. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2009/08/21/dr-congo-chronology#>
- Imboden, B. A. 2012. Unpacking the Peacekeeping–Peacebuilding Nexus: A Human Security Proposal. *Conflict Resolution Quarterly*, 30(2), 173-196.
- János, T. 2015. Operation “Artemis”: The First Autonomous EU-led Operation. *AARMS–Academic and Applied Research in Military and Public Management Science*, 14(1), 121-132.
- Kalyvas, S. N. 2003. The ontology of “political violence”: action and identity in civil wars. *Perspectives on politics*, 1(3), 475-494.
- Kandowe, W. 2019. Examining the impact of peacekeeping and peace enforcement in Democratic Republic Congo-the cases of Operation Artemis 2003 and Force intervention Brigade 2013 (Doctoral dissertation). *Faculty of humanities. Department of International Relation. University of Witwatersrand, Johannesburg*.
- Karlsrud, J. 2019. From liberal peacebuilding to stabilization and counterterrorism. *International Peacekeeping*, 26(1), 1-21.

- Koko, S. 2011. MONUC and the Quest for Peace in the Democratic Republic of Congo: Assessment of a Peacekeeping Mission. *African Security Review*, 20(2), 29-41.
- Kreps, S. E. 2010. Why does peacekeeping succeed or fail? Peacekeeping in the Democratic Republic of Congo and Sierra Leone. *Modern War and the Utility of Force*, edited by Jan Angstrom and Isabelle Duyvesteyn, (New York, Routledge, 2010).
- Larmer, M., Laudati, A., & Clark, J. F. 2013. Neither war nor peace in the Democratic Republic of Congo (DRC): profiting and coping amid violence and disorder. *Review of African Political Economy*. 1-12.
- Laudati, A. 2013. Beyond minerals: broadening 'economies of violence' in eastern Democratic Republic of Congo. *Review of African Political Economy*, 40(135), 32-50.
- Leinweber, Ashley E. 2012. "The Muslim Minority of the Democratic Republic of Congo: From Historic Marginalization and Internal Division to Collective Action". *Cahiers d'études africaines*. 2 (206–7): 517–44.
- Lindsey, S. E. 2019. *Women's security after war: protection and punishment in eastern Democratic Republic of Congo*. Columbia University.
- Mathys, G. 2017. Bringing history back in: past, present, and conflict in Rwanda and the Eastern Democratic Republic of Congo. *The Journal of African History*, 58(3), 465-487.
- Meger, S. 2010. Rape of the Congo: Understanding sexual violence in the conflict in the Democratic Republic of Congo. *Journal of Contemporary African Studies*, 28(2), 119-135.
- Melander, E. 2015. *The UCDP Armed Conflict Definition*. Department of Peace and Conflict Research, Uppsala University
- Montague, D. 2002. Stolen Goods: Coltan and Conflict in the Democratic Republic of Congo. *SAIS Review*, Vol 22, Issue 1, Winter-Spring. 103-118.
- Neethling, T. 2011. From MONUC to MONUSCO and Beyond: Prospects for Reconstruction, State-building and Security Governance in the DRC. *South African Journal of International Affairs*, 18(1), 23-41.
- Norheim-Martinsen, P. M. 2011. Our work here is done: European Union peacekeeping in Africa. *African Security Review*, 20(2), 17-28.

- Olanrewaju, I. P. 2013. The Conceptual Definitions of Peace and Conflict.
- Ozveri, D. 2011. EU's Impact on Congo Conflict through Operation Artemis: An Early Attempt for Crisis Management Capacity? In *IACM 24TH Annual Conference Paper*.
- Pinduka, N., & Nhema, A. G. 2020. Reconnoitring the past while shaping the future: The identity crisis, internal displacement and the way forward in the Democratic Republic of Congo. *African Security Review*, 29(4), 330-345.
- Poopuu, B. 2020. Artemis in the Democratic Republic of the Congo: A Necessary "Success Story". In *The European Union's Brand of Peacebuilding* (pp. 71-107). Palgrave Macmillan, Cham.
- Rayroux, A., & Wilén, N. 2014. Resisting ownership: The paralysis of EU peacebuilding in the Congo. *African security*, 7(1), 24-44.
- Revie, A. 2021. An analysis of EU strategic culture and the role of the autonomous projection of hard power therein. *International Master Security, Intelligence and Strategic Studies*.
- Reychler, L., & Langer, A. 2020. Peacemaking, peacekeeping, and peacebuilding. *Luc Reychler: A Pioneer in Sustainable Peacebuilding Architecture*. Springer, Cham. 271-299.
- Reynaert, J. 2011. MONUC/MONUSCO and Civilian Protection in the Kivus. *International Peace Information Service*, 1-47.
- Rodt, A. P. 2011. The EU: A Successful Military Conflict Manager? *Democracy and Security*, 7(2), 99-122.
- Spijkers, O. 2015. The evolution of United Nations peacekeeping in the Congo: from Onuc, to Monuc, to Monusco and its Force Intervention Brigade. *Journal of International Peacekeeping*, 19(1-2), 88-117.
- Tarus, D. K. 2010. Effectiveness of United Nation's Missions in Africa: A Comparative Assessment of UNAMSIL, MONUC, and UNAMID. *Army Command and General Staff Coll Fort Leavenworth KS*.
- T. Call, C. 2008. Knowing peace when you see it: Setting standards for peacebuilding success. *Civil Wars*, 10(2), 173-194.
- Trenholm, J. E., Olsson, P., & Ahlberg, B. M. 2011. Battles on women's bodies: War, rape and traumatisation in eastern Democratic Republic of Congo. *Global public health*, 6(2), 139-152.

- Tull, D. M. 2009. Peacekeeping in the Democratic Republic of Congo: waging peace and fighting war. *International Peacekeeping*, 16(2), 215-230.
- Tunamsifu, S. P. 2015. Transitional justice and peacebuilding in the Democratic Republic of the Congo. *African Journal on Conflict Resolution*, 15(1), 59-83.
- Ulriksen, S., Gourlay, C., & Mace, C. 2004. Operation Artemis: the shape of things to come? *International Peacekeeping*, 11(3), 508-525.
- United Nations Peacekeeping. 2021. *Principles of Peacekeeping*. Dostupné z: <https://peacekeeping.un.org/en/principles-of-peacekeeping>
- United Nations Peacekeeping. 2021. *Terminology*. Dostupné z: <https://peacekeeping.un.org/en/terminology>
- Väyrynen, T. 2010. Gender and peacebuilding. *Palgrave advances in peacebuilding*. Palgrave Macmillan, London. 137-153.
- Van Houten, K. 2020. Present, yet unaccounted for: women's participation in civil society led peacebuilding activities in South Kivu, the Democratic Republic of the Congo. *Peacebuilding*, 8(2), 240-255.
- Von Billerbeck, S., & Tansey, O. 2019. Enabling autocracy? Peacebuilding and post-conflict authoritarianism in the Democratic Republic of Congo. *European Journal of International Relations*, 25(3), 698-722.
- WB (World Bank). 2021. *GDP per capita – Congo, Dem. Rep.* Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?view=chart&locations=CD>
- WB (World Bank). 2021. *Poverty headcount ratio at \$1,90 a day*. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.DDAY?locations=CD>